

2023-05-15

Artskyddsutredning för fåglar och fladdermöss Stora Sköndal etapp 2A

**: EKOLOGI
GRUPPEN**

: EKOLOGI GRUPPEN

Beställning: Stora Sköndals Framtidsutveckling AB
Framställt av: Ekologigruppen AB
www.ekologigruppen.se
Telefon: 08-525 201 00
Granskningsversion: 2023-05-15
Uppdragsansvarig: Ulrika Hamrén
Intern granskning av rapport: Fingal Gyllang 2023-02-16
Foton: Om inget annat anges: Magnus Nilsson
Illustrationer och kartor: Ekologigruppen AB
Internt projektnummer: 8521
Bild på framsidan: Björktrast Foto: © Magnus Nilsson

Innehåll

Sammanfattning	4
Bakgrund och syfte	6
Inledning	6
Avgränsning	6
Artskyddsförordningen	8
Kunskapsunderlag	12
Detaljplanens påverkan på naturmiljön i området	17
Artskyddsutredning fåglar	18
Naturvårdsrelevanta fågelarter	19
Vanligt förekommande fågelarter	22
Detaljplanens påverkan på fåglar	23
Skyddsåtgärder fåglar	25
Artskyddsutredning fladdermöss	31
Beskrivning av arter	32
Detaljplanens påverkan på fladdermöss	34
Skyddsåtgärder fladdermöss	35
Fortsatt arbete	37
Referenser	38

Sammanfattning

Ekologigruppen har på uppdrag av Framtidsutveckling Stora Sköndal AB, tagit fram en artskyddsutredning för detaljplaneområde Stora Sköndal etapp 2A. Artskyddsutredningen bygger på den naturvärdesinventering Ekologigruppen genomförde i detaljplaneområdet under våren 2021 och fågelinventering som utförts av Naturcentrum 2022. För fladdermöss utfördes inventeringar under programskedet år 2016 av Johan Eklöf.

Målet med utredningen har varit att beskriva detaljplanens påverkan på fåglar och fladdermöss, samt belysa behovet av skyddsåtgärder och ge generella förslag på skyddsåtgärder för ekologisk kontinuitet. Ytterligare ett mål är att visa hur skyddade arter bör beaktas vid genomförande av detaljplanen. Syftet med utredningen är att så långt som möjligt undvika att negativ påverkan på fåglar och fladdermöss sker, samt förutsatt att förslagna åtgärder genomförs, planen inte ska strida mot artskyddsförordningen.

Fåglar i området

Vid fågelinventeringen 2022 noterades under häckningstid noterades 41 fågelarter, varav 30 arter bedöms kunna häcka inom eller alldeles i anslutning till detaljplaneområdet. Totalt tio arter utgjordes av så kallade naturvårdsrelevanta arter. Med naturvårdsrelevanta arter avses arter som är rödlistade, är markerade med B i fågeldirektivets bilaga 1, samt arter med liten lokal population. Sju rödlistade arter, björktrast (NT), grönfink (EN), svartvit flugsnappare (NT), stare (VU), ärtsångare (NT), kråka (NT) och tornseglare (EN) bedöms kunna påverkas av detaljplanen, eftersom exploateringen kan medföra påverkan på möjligheten för dessa arter att bibehålla populationerna på tillfredsställande nivåer. Övriga noterade rödlistade arter, fiskmås (NT), rödvingetrast (NT), silltrut (VU), gråtrut (NT), skratmås (NT), samt fågeldirektivsarterna fiskgjuse och trana, bedöms inte påverkas. Gröngöling som tidigare var rödlistad och har en liten lokal population, noterades under inventeringen. Arten bedömdes inte häcka i detaljplaneområdet under 2022 men området ingår sannolikt som del av större födosöksområde.

Enligt artskyddsförordningen 4 § är det förbjudet att:

1. avsiktligt fånga eller döda vilda fåglar
2. avsiktligt förstöra eller skada vilda fåglars bon eller ägg eller bortföra sådana fåglars bon
3. samla in vilda fåglars ägg
4. avsiktligt störa vilda fåglar, särskilt under deras häcknings- och uppfödningstid, om inte störningen saknar betydelse för att:
 - a) bibehålla populationen av fågelarten på en tillfredsställande nivå, särskilt utifrån ekologiska, vetenskapliga och kulturella behov, eller
 - b) att återupprätta populationen till denna nivå.

Fladdermöss i området

Vid fladdermusinventeringen av programområdet Stora Sköndal (Eklöf, 2016) noterades minst 6 olika arter i programområdet. Av dessa noterades tre arter: nordfladdermus (NT), dvärgpipistrell och större brunfladdermus i inspelningarna från autoboxarna i östra och norra delen kring aktuellt planområde. Planen bedöms påverka fladdermössen genom att natur- och parkmark som används för födosök inom troligt fortplantningsområde tas i anspråk för bebyggelse. Till viss del kan nedtagning av hålträd påverka fladdermössens möjligheter att finna dagsvisten inom planområdet. Planförslagets utformning bedöms kunna riskera att utlösa förbud enligt 4 § artskyddsförordningen för nordfladdermus och dvärgpipistrell om inte skyddsåtgärder genomförs, se nedan. Större brunfladdermus bedöms inte påverkas.

Artskyddsförordningens fridlysningsbestämmelser (förbuden) finns i 4–9 §§. Den 4 § är en implementering av ett EU-direktiv. Artskyddsförordningen ger ett skydd för samtliga vilda fladdermöss i Sverige. Alla arter av fladdermöss är i Sverige fredade enligt 3 § jaktlagen och fridlysta enligt artskyddsförordningens fridlysningsbestämmelser 4 §. Skyddet är utformat som ett strikt skydd, det vill säga det finns ingen rimlighetsavvägning mellan olika intressen.

4 § I fråga om sådana vilt levande djurarter som i bilaga 1 till denna förordning har markerats med N eller n är det förbjudet att:

1. avsiktligt fånga eller döda djur,
2. avsiktligt störa djur, särskilt under djurens parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttningsperioder,
3. avsiktligt förstöra eller samla in ägg i naturen, och
4. skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplatser. Förbudet gäller alla levnadsstadier hos djuren.

Föreslagna skyddsåtgärder för fåglar och fladdermöss

De skyddsåtgärder som bedöms vara nödvändiga att genomföra för fåglar och fladdermöss, i syfte att undvika att förbud enligt artskyddsförordningen utlöses sammanfattas enligt följande:

- Undvik störning genom att inte genomföra avverkning av träd, röjning av vegetation och markberedning under fåglars häckningssäsong, det vill säga tiden 15 mars–15 augusti. Dessa förberedande arbeten behöver således utföras höst och vinter. När vegetation och markskikt är borta kan dock påföljande arbeten ske under andra tider.
- Rivning av byggnader och tak, under vilka tornseglare kan ha sin boplat, får inte heller ske under fåglarnas häckningstid maj-augusti. En inventering kan utföras sommartid för att identifiera sådana byggnader.
- Under byggskedet undviks arbetsområden och tillfälliga uppställningsplatser inom delar som ska bevaras som naturmark. Den arbetsbelysning som behövs under byggskedet ska också vara avskärmad så att den inte lyser in i dessa naturområden och stör fladdermössen.
- I det fall träd med håligheter påträffas (inga sådana finns identifierade) som kan utgöra dagsvisiten/viloplatser för fladdermöss ska avverkning av hålträden undvikas helt under perioden april till november för att minimera risk för oavsiktligt dödande av fladdermöss.
- Genomför habitatförstärkande åtgärder för ekologisk kontinuitet, i form av naturvårdsgallring och slyröjning i bevarade trädpartier inom och i anslutning till planområdet. Dessa initiala engångsåtgärder beskrivs lämpligen i en arbetsbeskrivning.
- Ta fram skötselplaner för återkommande skötsel som beskriver hur detaljplaneområdets naturtytor ska bevaras, utvecklas och skötas över tid så att skyddsåtgärdernas kvalitet bibehålls och så att naturvärden och värden för fågel och fladdermöss ökar.
- Spara hålträd, döda och döende träd i naturmark inom detaljplaneområdet i syfte att gynna de förekommande fågelarter som lever i hål och nyttjar träd med inslag av död ved, så som stare och svartvit flugsnappare.
- Bevara och utveckla artrika gräsmarker med förekomst av örter och småkryp, samt brynplanteringar med blommande och bärande buskar och träd, som kan utgöra födosöksmiljöer för björktrast och grönfink.
- Sätt upp och underhåll minst 10 fågelholkar för svartvit flugsnappare och 10 för stare.
- Lägg upp minst 5 faunadepåer av nedtagna träd för att gynna insektslivet och därmed också fåglar och fladdermöss.
- Anpassa belysning för minskad påverkan på fladdermöss.

Förutsatt att samtliga i utredningen föreslagna åtgärder genomförs är det Ekologigruppens bedömning att risken för att detaljplanen ska strida mot bestämmelserna i artskyddsförordningen är liten, och att förbud därmed inte utlöses.

Föreslagna åtgärder stäms vanligen av med länsstyrelsen i samband med att planens samrådsskede eller granskningsskede i planhandlingar och utredningar, som då avser motsvara ett 12:6-samråd.

Fågelarter som omfattas

Alla fågelarter som bedömdes häcka inom detaljplaneområdet omfattas av utredningen. Särskilt noggranna utredningar har gjorts för:

- fågelarter som är markerade med B i bilaga 1 till artskyddsförordningen
- rödlistade arter,
- arter som uppvisar en negativ trend
- arter med en liten lokal population.

Dessa arter benämns i utredningen som **naturvårdsrelevanta fågelarter**.

Ekologigruppen bedömer att arter som i denna rapport klassificeras som **naturvårdsrelevanta** oftast utgör sådana arter där hänsyn behöver tas för att bibehålla populationen av fågelarten på en tillfredställande nivå. Prejudicerande domar som visar hur artskyddsförordningens nya lydelse ska tolkas saknas emellertid fortfarande.

Fågelarter som behandlas med noggrann utredning

Rödlistan

Den svenska rödlistan utarbetas av Artdatabanken. Rödlistan uppdateras vart femte år och den senaste rödlistan gavs ut 2020. Rödlistan i sig innebär inget skydd utan anger olika arters risk att dö ut från Sverige. Arterna listas i olika rödlistkategorier beroende på artens status. Det finns sex rödlistningskategorier: (RE) nationellt utdöd, (CR) akut hotad, (EN) starkt hotad, (VU) sårbar, (NT) nära hotad, (DD) kunskapsbrist. Arter utan känd minskning eller negativ påverkan och med tillräckligt stor population klassas som livskraftiga (LC).

Fågelarter markerade med B i bilaga 1 till artskyddsförordningen

Här listas arter som omfattas av fågelarter som ingår i fågeldirektivets bilaga 1. För dessa arter ska respektive medlemsstat upprätta skyddade livsmiljöer.

Fågelarter med liten lokal population

Här innefattas arter som lokalt har en liten population men som inte är rödlistade då de är förhållandevis vanliga i ett nationellt perspektiv.

Fågelarter som uppvisar en negativ trend

Innefattar arter med tydligt negativ trend som är statistiskt säkerställd under en flerårig period, men som inte fångats upp i någon rödlisteklassning.

Fladdermöss som omfattas

Då samtliga arter fladdermöss omfattas av starkt lagskydd enligt artskyddsförordningen så ingår i detta uppdrag en bedömning av alla arter som har konstaterad förekomst i detaljplaneområdet och dess närhet.

Åtgärder

I denna utredning föreslås åtgärder på ett översiktligt plan, där en central aspekt varit att identifiera typ av åtgärd, samt att tillräckliga ytor finns att tillgå. Detaljerade anvisningar för åtgärder ingår inte, utan kommer preciseras dels i en åtgärdsplanering för initiala skyddsåtgärder (engångsåtgärder) i form av en arbetsbeskrivning, dels i en skötselplan för återkommande, löpande skötsel. Lokalisering av åtgärder planeras främst på allmän plats inom detaljplaneområdet, eller i intilliggande naturmark inom programområdet. Detaljutformning och exakt lokalisering av åtgärderna behöver således ske inom det försatta planarbetet, systemhandling och projektering.

Artskyddsförordningen

Regelverket kring artskydd regleras i Sverige genom artskyddsförordningen. Detta är en nationell lagstiftning som införlivar EU:s art- och habitatdirektiv, samt fågeldirektiv i svensk lagstiftning. Alla svenska fåglar och fladdermöss är fridlysta enligt 4 §.

Beslutade förändringar i lagstiftningen 2022, fåglar

Regeringen har fattat beslut om förändringar i artskyddsförordningen vilka trädde i kraft den 1 oktober 2022 (Regeringskansliet 2022). Förändringarna som berör fåglar omfattas av förordningens 4 §.

Artskyddsförordningen 4 § från och med 1 oktober 2022

Det är förbjudet att:

1. avsiktligt fånga eller döda vilda fåglar
2. avsiktligt förstöra eller skada vilda fåglars bon eller ägg eller bortföra sådana fåglars bon
3. samla in vilda fåglars ägg, även om de är tomma
4. avsiktligt störa vilda fåglar, särskilt under deras häcknings- och uppfödningssperiod, om inte störningen saknar betydelse för att:
 - a) bibehålla populationen av fågelarten på en tillfredsställande nivå, särskilt utifrån ekologiska, vetenskapliga och kulturella behov, eller
 - b) återupprätta populationen till denna nivå

Förbudet gäller inte jakt efter fåglar. I fråga om sådan jakt finns bestämmelser med motsvarande innebörd i jaktlagen (1987:259) och jaktförordningen (1987:905).

Skrivningen i punkt 4 i den tidigare förordningen angav att fortplantningsområden och viloplatser ej fick skadas eller förstöras. Detta strikta skydd som omfattade alla vilda fåglar utgår från oktober 2022. Skyddet inriktas nu på arter där påverkan i form av skogsbruk eller exploatering kan leda till att arternas populationer (regionalt eller lokalt) påverkas negativt. Störning som orsakar sådan påverkan är således fortfarande förbjuden.

Naturvårdsverket anser i sitt remissvar till regeringen angående förändringen att befintlig praxis att begreppet ”störning” innefattar försämringar eller förstörelse av fåglars fortplantningsområden (Naturvårdsverket 2021). I lagens mening bör således (enligt Naturvårdsverket) en sådan påverkan, som exempelvis ny bebyggelse utgör, tolkas in i förbudet mot störning.

Förbud mot att döda fåglar och skada ägg och bon

Vid bedömningarna som vi gör nedan av påverkan på ett antal olika fågelarter har vi värderat den påverkan som uppstår genom att bebyggelsen i detaljplaneområdet förändrar områdets natur så att det långsiktigt inte längre ger samma förutsättningar för respektive fågelarts födosök och häckning som innan exploateringen. Artskyddsförordningen som den tolkas i den vägledande EU-domen från 2021 (ECLI:EU:C:2021:166.), innebär att det är förbjudet att döda fåglar och att förstöra ägg och bon av alla vilt förekommande fågelarter. För att inte riskera att utlösa förbud avseende dessa punkter bör inte avverkning, röjning och schaktning av växtlighet inte kan ske under fåglarnas häckningsperiod, från cirka 15 mars till 15 augusti.

Förbud mot populationspåverkande störning

Den nya lagstiftningen (oktober 2022) innebär att det är förbjudet att avsiktligt störa vilda fåglar, om inte störningen saknar betydelse för att upprätthålla populationen av arten på en tillfredsställande nivå eller att återupprätta populationen till en tillfredsställande nivå. Om en sådan negativ påverkan

kan förutses, kan i många fall verksamma skyddsåtgärder genomföras så att kontinuerlig ekologisk funktion upprätthålls och populationen därmed inte riskerar att minska. De åtgärder som kan vara aktuella är olika former av preventiva eller förbättrande åtgärder som är avsedda att begränsa eller helt motverka de negativa effekterna av en verksamhet eller åtgärd. Exempelvis kan en sådan åtgärd bestå av att skapa nya livsmiljöer eller höja kvaliteten på eller i anslutning till en plats för vila eller fortplantning.

Under själva byggtiden innebär dock aktiviteterna i området en mycket påtaglig tidsbegränsad störning för fåglarna. Buller och ständig mänsklig närvaro innebär sannolikt att en del av fåglarna inte kommer att häcka under den period som byggaktiviteterna pågår. Åtminstone för mer allmänt förekommande arter kan man dock förutsäga att de återkommer till området efter byggperioden, i den utsträckning området då erbjuder lämpliga miljöer för arterna. Ekologigruppen uppfattar att denna tillfälliga störning är av liten betydelse för arternas lokala populationer på några års sikt och därmed inte riskerar att utlösa förbud enligt artskyddsförordningen.

Fladdermöss, artskyddsförordningen 4 §

Artskyddsförordningens fridlysningsbestämmelser (förbuden) finns i 4–9 §§. Den 4 § är en implementering av ett EU-direktiv. Länsstyrelsen beslutar om dispens enligt 14 § ("EU-arter") i artskyddsförordningen. Artskyddsförordningen ger ett skydd för samtliga vilda fladdermöss i Sverige. Alla arter av fladdermöss är i Sverige fredade enligt 3 § jaktlagen och fridlysta enligt artskyddsförordningens fridlysningsbestämmelser 4 §. Skyddet är utformat som ett strikt skydd, det vill säga, det finns ingen rimlighetsavvägning mellan olika intressen.

Utdrag ur 4 § artskyddsförordningen

/Trädde i kraft 1:2022-10-01/

4 § I fråga om sådana vilt levande djurarter som i bilaga 1 till denna förordning har markerats med N eller n är det förbjudet att

1. avsiktligt fånga eller döda djur,
2. avsiktligt störa djur, särskilt under djurens parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder,
3. avsiktligt förstöra eller samla in ägg i naturen, och
4. skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplatser. Förbudet gäller alla levnadsstadier hos djuren.

Första stycket gäller inte jakt efter fåglar och däggdjur. I fråga om sådan jakt finns bestämmelser med motsvarande innebörd i jaktlagen (1987:259) och jaktförordningen (1987:905).

Artskydd och detaljplaner som berör fladdermöss

Vid planläggning av ett område är det två viktiga bedömningar som skall göras för varje skyddad art som förekommer i området:

- Försvåras upprätthållandet av gynnsam bevarandestatus? Om ett projekt eller en plan bedöms påverka populationen är det inte möjligt att söka dispens, i stället måste skyddsåtgärder vidtas så att populationen inte påverkas.
- Görs intrång i en arts fortplantningsområden eller viloplatser. I begreppet fortplantningsområden ingår även födosöksområden som används regelbundet av fladdermöss under kolonitiden (mellan maj och augusti). Om väsentliga delar av en fladdermusarts fortplantningsområden minskar på grund av planläggningen kan denna behöva ersättas på annat håll genom kontinuerlig ekologisk funktion (se faktaruta).

Om båda dessa frågor hanteras, behövs inte längre dispensen (där en detaljplan ändå inte är dispensgrundande i normala fall). Målet med skyddsåtgärderna blir alltså att göra dispensen onödig, genom att population och fortplantningsområdenas ekologiska funktion inte påverkas negativt. Skyddsåtgärder kan ha karaktären av kompensationsåtgärder där ett näraliggande område iordningställs så att numerären av arten inte minskar.

Process vid artskyddsutredningar, generell beskrivning

Ekologigruppens bedömning av de krav som ställs på processen för artskyddsutredningar är att den behöver innehålla följande moment:

Säkerställ ett noggrant underlagsmaterial

Krav på ett heltäckande kunskapsunderlag har höjts i och med de senaste domarna vilket nästan alltid innefattar riktade inventeringar. Kunskapskravet uppfylls.

Inrikta arbetet på att undvika dispens

För de flesta projekt som påverkar skyddade arter är det inte möjligt att få dispens eftersom projektet måste vara av "allt överskuggande allmänintresse" för att man överhuvudtaget ska kunna söka dispens. Det leder till att man genom anpassningar och åtgärder behöver planera projektet/planer så att dispenskraven inte utlöses.

Bedöm påverkan på skyddade arter

För skyddade arter (bland annat alla fladdermöss) ska en påverkansbedömning göras. Bedömningen måste gälla både byggtid och drifttid. Det är förbjudet att döda, skada eller störa skyddade arter. Fortplantningsområden och viloplatser är också strikt skyddade.

Genomför åtgärder

Åtgärder krävs för att inte avsiktligt döda, skada eller störa individer av skyddade arter, det kan till exempel innebära att avverknings- och markberedningsåtgärder som påverkar skyddade fåglar och fladdermöss genomförs utanför häcktid. Åtgärder krävs om fortplantningsområden för framför allt sällsynta arter eller arter som har minskande populationer påverkas. Det kan bli fråga om att säkerställa skötsel av naturmark på annan plats och att sådana åtgärder måste vara på plats före projektet kommer i gång/före byggstart och naturmiljöer tas i anspråk.

Samråd med länsstyrelsen

Enligt Miljöbalken bör ett 12:6 samråd med länsstyrelsen hållas om planering och åtgärder riskerar att ett förbud enligt artskyddsförordningen utlöses. Vid planprocesser kan synpunkter istället erhållas i samband med samråd i planprocessen. Verksamhetsutövaren är alltid ansvarig för att artskyddsförordningen följs.

Kontinuerlig ekologisk funktion

Med ekologisk funktion menas de egenskaper som gör att ett område är betydelsefullt för en viss art för parning, födosökning, uppfödning och vila. Om en åtgärd kan förväntas påverka en fortplantnings- eller viloplatz negativt är det oftast möjligt att vidta åtgärder för att säkerställa att platsens kontinuerliga ekologiska funktion bibehålls.

Om platsen genom de förebyggande åtgärderna inte förlorar ekologisk funktionalitet innan, under eller efter en exploateringsåtgärd, och om området förblir minst lika stort och bibehåller samma kvalitet för den berörda arten, kan inte platsen anses ha drabbats av en försämrad funktion. En verksamhet kan då genomföras utan att artskyddsförordningens 4 § punkt 4 utlöser förbud.

Skyddsåtgärder

Åtgärderna inom ramen för denna artskyddsutredning utgörs dels av nödvändiga åtgärder som omfattar de åtgärder som Ekologigruppen bedömt krävs för att kontinuerlig ekologisk funktion ska upprätthållas (faktaruta), dels övriga åtgärder för att stärka biologisk mångfald och förekommande arter.

De åtgärder som kan vara aktuella är olika former av preventiva eller förbättrande åtgärder som är avsedda att begränsa eller helt motverka de negativa effekterna av en verksamhet eller åtgärd. Exempelvis kan en sådan åtgärd bestå av att skapa nya livsmiljöer på eller i anslutning till en plats för vila eller fortplantning.

Samråd med Länsstyrelsen

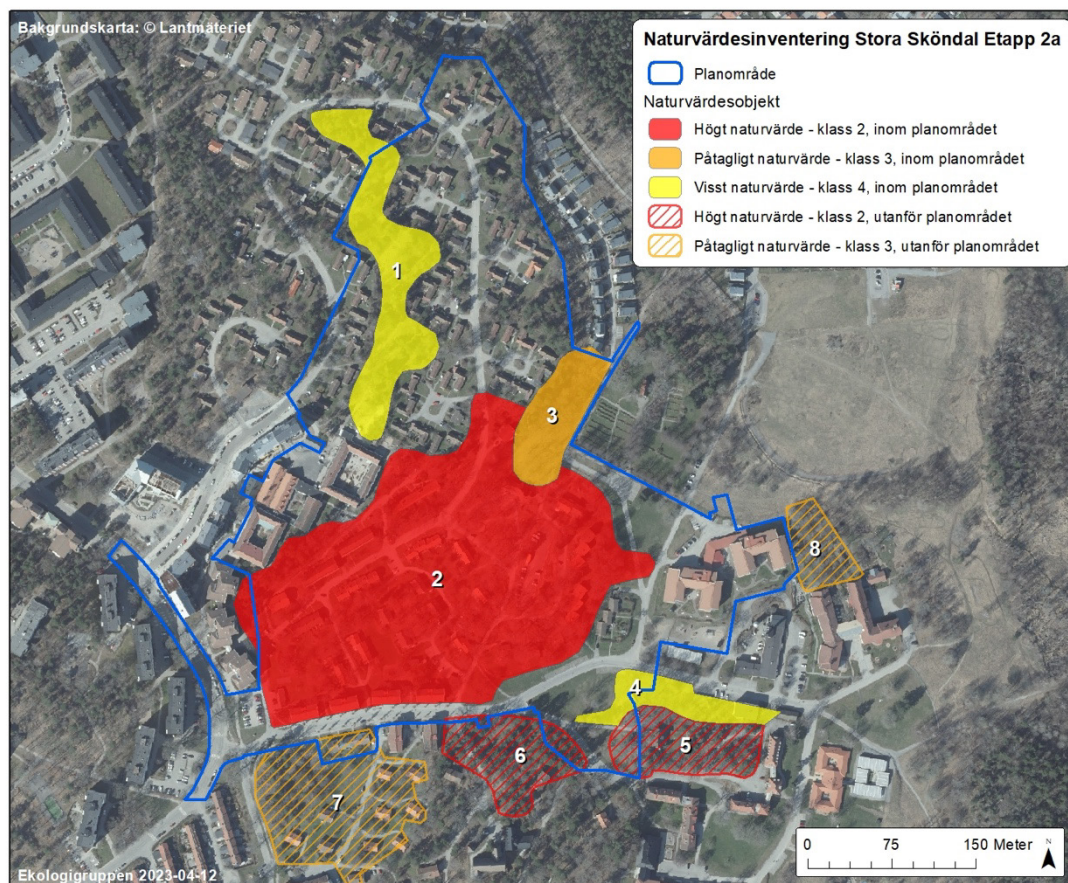
Artskyddet ska i huvudsak hanteras inom planprocessen där bedömningen av fridlysta arters bevarandestatus och påverkan bör vara möjligt att utläsa för granskande myndighet. Föreslagna åtgärder stäms då vanligen av med länsstyrelsen i samband med att planens samrådsskede eller granskningskede i planhandlingar och utredningar, som då avser motsvara ett 12:6-samråd. För artförekomster där förbud riskerar att utlösas ges alltså förslag på åtgärder så att kontinuerlig ekologisk funktion säkerställs för att undvika att förbud utlöses. I dialog med Länsstyrelsen bör säkerställas att de delar uppfattningen gällande skyddsåtgärder och att samrådsförfarandet under planprocessen inte behöver kompletteras av ett separat samråd enligt 12 kapitlet 6 § miljöbalken.

Ett sådant samråd ska i sådana fall ske senast 6 veckor innan åtgärden avses att utföras och under den tiden får åtgärden inte påbörjas. Länsstyrelsen kan inte överpröva en detaljplan på den grunden att den strider mot artskyddsbestämmelserna, eftersom artskydd inte är en överprövningsgrund enligt 11 kap. 10 § PBL (om inte påverkan sker på ett Natura 2000-område som är ett riksintresse enligt 4:8 MB). Planen kan antas men går inte att genomföra om den strider mot artskyddsförordningens bestämmelser.

Kunskapsunderlag

Naturvärden

Denna utredning bygger på kunskapsunderlag i form av den naturvärdesinventering (figur 2) som Ekologigruppen genomförde under våren 2021 (Ekologigruppen 2021) som omfattade detaljplaneområdet (figur 1 och 2). I kartan (figur 2) redovisas de identifierade naturvärdena i detaljplaneområdet (Ekologigruppen 2021). Naturvärdesinventeringen inkluderade även en sammanställning av uppgifter om fågelobservationer från området som rapporterats till Artportalen under perioden 2000–2022.

Figur 2. Kartan illustrerar naturvärdesobjektens läge och geografiska utbredning inom detaljplaneområdet.

Planområdet innehåller ett större objekt med högt värde (klass 2), ett objekt med påtagligt värde (klass 3) och två objekt med visst naturvärde (klass 4) har urskilts. I kanten av plangränsen i södra och östra delen finns ytterligare två objekt med högt naturvärde och två med påtagligt värde. Objekt med högsta naturvärde (klass 1) bedöms inte finnas inom inventeringsområdet. Övriga delar av inventeringsområdet bedöms ha lågt naturvärde.

Objekten med högt naturvärde utgörs av parkmark och villaträdgårdar, samt skogsdungar som har ett stort inslag av värdefulla ädellövträd, främst ek, och tallar.

Objekten med påtagligt, respektive visst naturvärde utgörs av träddungar och parkmark med lövträd och tallar, men med varierande grad av förekomst av gamla träd och död ved.

Fåglar

För kunskapsinhämtning om fåglar genomfördes en fågelinventering vid fyra tillfällen mellan 14 april och 3 juni 2022. (Naturcentrum AB, 2022). Under inventeringen noterades förutsättningar för fåglar i form av bland annat äldre villa- och småstadsbebyggelse med delvis rika och frodiga trädgårdar med gott om blomväxter och träd. Mellan dessa finns skogspartier och brynmiljöer med höga naturvärden. Trädslagen är blandade med gott om t.ex gamla tallar, ekar och björkar, flera med naturliga håligheter, liksom gott om gräsmarker som bland annat uppskattas av födosökande trastar och starar. Ett flertal fågelholkar finns uppsatta.

Inventeringen har framför allt fokuserat på arter som listas i EU:s fågeldirektiv samt arter som är rödlistade i Sverige. Samtliga potentiellt häckande/revirhävande, samt även tillfälligt förekommande arter som påträffats under inventeringen, har noterats. Sökning i Artportalen har också gjorts avseende tidigare observationer av sällsynta fåglar. Inget av relevans för utredningen framkom i nämnda sökning. Efter utsök i Artportalen och kontroll i fält bedömdes att förutsättningar för spelande nattskärar saknas. Därför genomfördes ingen inventering av nattskärar nattetid.

De fyra dagsbesöken i april–juni 2022 ägnades specifikt åt att undersöka förekomst av rödlistade arter samt eventuella spelflygande rovfåglar. Vid varje besök genomströvades olika delar av inventeringsområdet och intressanta miljöer kontrollerades, upp till 100 m utanför det definierade inventeringsområdet (planområdet). Handkikare av hög kvalitet användes för att underlätta upptäckt och artbestämning av fåglar. Inventeringen har genomförts av ornitolog Tomas Carlberg. Samtliga fågelobservationer som gjordes i samband med inventeringen 2022 har rapporterats i Artportalen.

Fladdermöss

För kunskapsinhämtning om fladdermöss utfördes en fladdermusinventering under programskedet, år 2016 för att klargöra programområdets betydelse som livsmiljö för fladdermöss (Eklöf, 2016). Aktuellt planområde ingick som en del i denna inventering, se figur 3. Inventeringen gjordes genom att inspelningsutrustning (autoboxar) placerades på ställen som inventeraren bedömer har förutsättningar för fladdermöss. Inventeringen utfördes under en natt i juli (2016-07-02) och en natt i augusti (160805), det vill säga under yngelsäsong respektive parningsperiod/migrationstid. Under yngelsäsongen lever fladdermössen i kolonier med ungar och är då bofasta, medan de efter yngelperioden påbörjar parningssäsongen samt börjar röra sig mot sina vinterkvarter. Inventeringen gjordes med hjälp av autoboxar (Pettersson D500X), det vill säga ultraljudsdetektorer som automatiskt spelar in ljud från fladdermöss under en bestämd tidsperiod. Sammanlagt placerades 19 boxar vid 14 olika positioner (figur 3), vilka valdes ut på eftermiddagen innan påbörjad inventering. Position 5, 8, 13 och 14 var samma för båda tillfällena. De inspelade ljuden analyserades i efterhand med hjälp av särskild mjukvara (Pettersson BatSound 4.2) och enligt metodik presenterad av Barataud (2015).

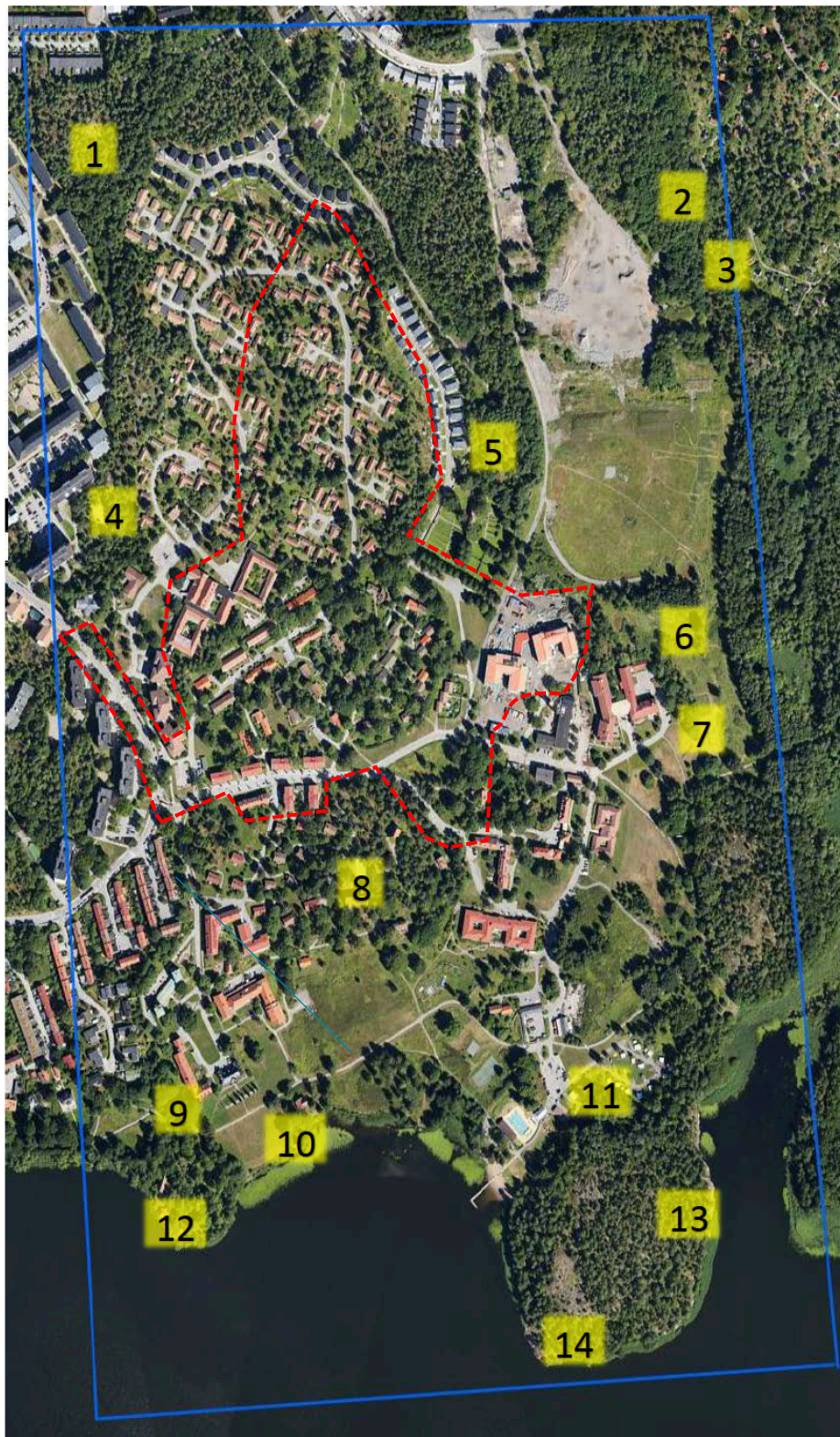
Resultatet från fladdermusinventering (Eklöf, 2016), påvisade minst 6 olika arter i programområdet, figur 3. Av dessa noterades större brunfladdermus (*Nyctalus noctula*), nordfladdermus (*Eptesicus nilssonii*), dvärgpipistrell (*Pipistrellus pygmaeus*) i inspelningarna från autoboxarna i norra delen kring aktuellt planområde.

Vanligast var dvärgpipistrell och nordfladdermus som förekom över hela området och noterades på 15 respektive 14 av de utplacerade boxarna. Även större brunfladdermus var spridd över hela undersökningsområdet/programområdet.

Övriga noterade arter, gråskimlig fladdermus (*Vespertilio murinus*), vattenfladdermus (*Myotis daubentonii*) och tajgafladdermus (*Myotis brandtii*), påträffades endast närmare Drevviken och Flatens naturreservat i den södra och östra delen av programområdet, utanför aktuellt planområde. Några myotisarter gick enbart att bestämma till släkte.

Under programarbetet lyftes också en fråga huruvida dammfladdermus (*Myotis dasycneme*) förekom i området, vilket fladdermusexpert Johan Eklöf kontrollerade särskilt vid en tillkommande

inventering 2018. Denna art befanns enbart uppehålla sig tillfälligt nere vid vattnet kring Drevviken, och inte inom aktuellt planområde.

Figur 3. Område inom vilket autoboxar för inspelning av fladdermusaktivitet sattes upp under programarbetet, 2016. (Eklöf, 2016) Planområdet ungefärligt streckat i rött.

Planerad utformning

Lokaliseringen av den planerade bebyggelsen framgår av figur 4.

Figur 4. Den planerade bebyggelsen, kvartersmark, vägdragningar samt bevarade grönytor (Illustrationsplan, SWMS 2023).

Osäkerhet i bedömningen

En fågelinventering, ett enskilt år, visar vilka fågelarter som utifrån observationerna kan bedömas häcka under det år då inventeringen genomfördes. Någon enstaka art som häckar vissa år i området, men inte andra år, kan därmed missas om man bara inventerar ett år. Detta medför en viss osäkerhet i bedömningen.

I samband med fågelinventeringen våren 2022 (Naturcentrum AB) genomfördes totalt fyra fältbesök. Metodiken för revirkartering föreslår åtta till tolv besök (Naturvårdsverket 2012). Vid färre besök finns en risk att arter som hävdar revir tidigare på året, exempelvis hackspettar, missas. Med

tanke på planområdets begränsade storlek och likartade naturförutsättningar inom planområdet bedöms dock fyra besök vara tillräckligt för att beskriva fågelförekomsten.

Vad gäller bedömning av lokal population bedöms det finnas en stor osäkerhet i avgränsning och storleksuppskattning på den lokala populationen för många fågelarter. Den lokala populationen antas i denna utredning antingen schablonmässigt motsvara populationen i Uppland eller för långflyttande arter hela Sverige. Egentligen ska den lokala populationen utgå från att en population är isolerad genetiskt och/eller geografiskt, men kunskap om detta saknas i regel. Därför så används som schablon Södermanland för kortflyttande arter eller stannfåglar.

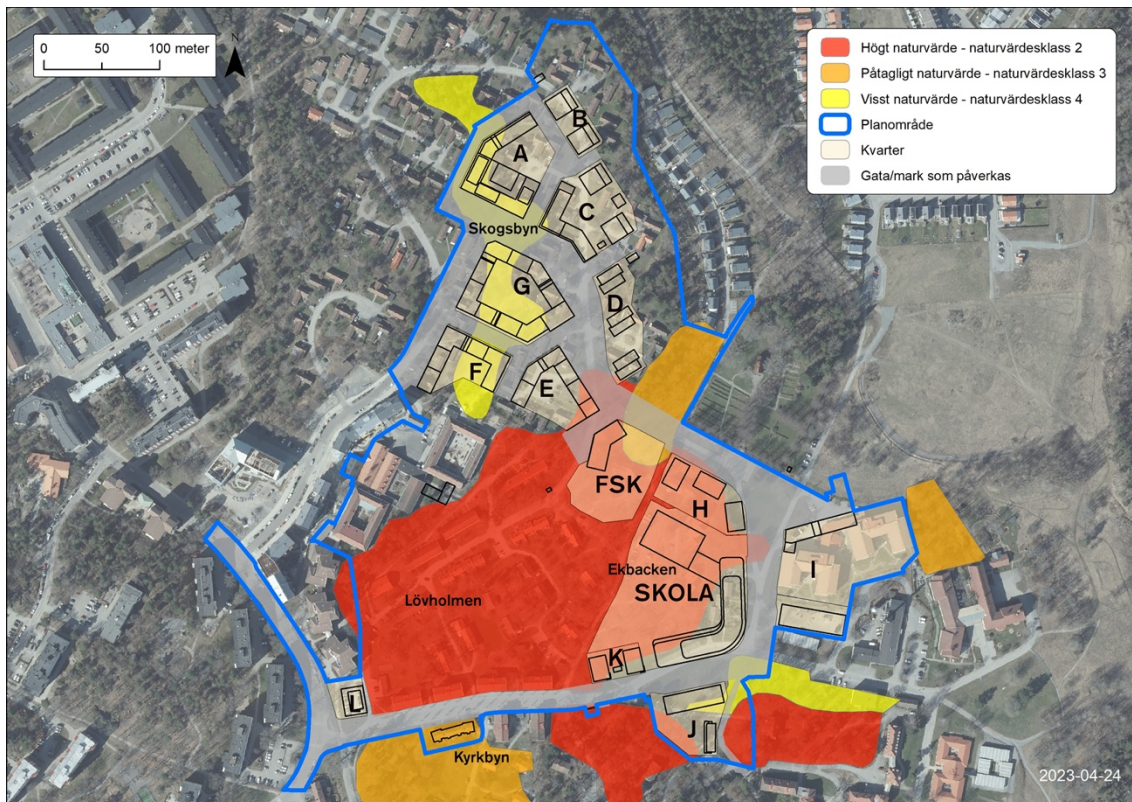
Vad gäller fladdermöss finns vissa osäkerheter till följd av att ingen autobox var placerad inne i aktuellt planområde vid undersökningarna inför programarbetet (Eklöf, 2016). Däremot omringades planområdet på alla sidor av autoboxar på cirka 80 till 200 meters avstånd från plangränsen. Med tanke på att fladdermöss flyger och rör sig över stora områden, samt att naturförutsättningarna inne i planområdet liknar omgivningen, bedöms resultaten från autoboxarna vara tillfyllest för att göra tillräckligt säkra bedömningar om förekomst och aktivitet.

Detaljplanens påverkan på naturmiljön i området

I samband med att detaljplaneområdet bebyggs kommer mark som idag utgörs av park, trädgård och viss del naturmark att ianspråktagas av byggnader och vägar, vilket framgår av figur 4 och 5. En stor del av föreslagna bebyggelse, vägar och annan hårdgjord struktur i planen, främst i norra delen, är placerad på mark med småhusbebyggelse och yngre skog, som bedömts ha låga eller vissa naturvärden, klass 4. Mindre delar av ny väg och kvartersmark berör också kanter på objekt med påtagligt naturvärde, klass 3, i form av trädpartier och bryn.

Planens sydöstra del där skola, idrottshall och några bostadskvarter är placerade, berör delar av naturvärdesobjekt med högt naturvärde, klass 2, i form av parkartad mark och trädgårdar med grupper av träd, där vissa träd är gamla och skyddsvärda. Naturvärdet är starkt knutet just till trädskiktet och specifikt förekomsten av skyddsvärda ekar, vilka i huvudsak avses att bevaras. Objektet kommer minska i storlek i östra delen och ett 40-tal inmätta träd över 25 cm i diameter, främst yngre och medelålders ekar och andra lövträd, samt tallar, kommer försvinna. På skolgård och förskolegårdar avses huvuddelen av skyddsvärda träd bevaras. Det är oklart i vilken mån befintliga gräsytor, som idag har värde för födosökande trastar, starar och grüngöling, omformas på dessa platser.

För närmare beskrivning av påverkan på områden med värdefull natur hänvisas till utförd ekologisk utredning (Ekologigruppen 2023).

Figur 5. Kartan illustrerar de identifierade naturvärdena och den planerade bebyggelsen.

Artskyddsutredning fåglar

Totalt noterades 41 fågelarter under Naturcentrums inventering (Naturcentrum 2022), varav 30 arter bedöms häcka inom eller alldeles i anslutning till planområdet. De flesta arterna är vanliga och ej rödlistade fågelarter som exempelvis ringduva, blåmes, talgoxe, nötväcka, lövsångare, rödhake, sädesärta, skata och koltrast, se tabell 2.

Av 14 rödlistade fågelarter eller arter upptagna i fågeldirektivet, vilka benämns vara så kallade naturvårdsrelevanta arter, bedöms 8 arter säkert häcka inom Stora Sköndal 2A (tabell 1). Fiskmås (NT) och tornseglare (EN) sågs regelbundet i området under inventeringen och häckar troligen på och under tak på befintliga byggnader, men oklart exakt var. Björktrast (NT), ärtsångare (NT), svartvit flugsnappare (NT), kråka (NT), stare (VU) och grönfink (EN) var andra arter som noterades.. Av stare bedöms 6 par häcka och den 3 juni sågs minst 50 starar (äldre och ungfåglar) födosöka invid Efraim Dahlins väg 19. Skratmås (NT), gråtrut (NT) och silltrut (VU), samt rödvingetrast (NT) noterades också men bedöms inte häcka eller uppehålla sig i området. Fiskgjuse och trana, listade i EU:s fågeldirektiv, observerades enbart tillfälligt förbiflygande och häckar inte heller i Stora Sköndal.

Gröngöling var tidigare rödlistad men är det inte längre. Arten är regionalt ovanlig och har en liten regional population, varför utredning om skyddsåtgärder ändå bedöms vara nödvändiga att genomföra för arten. I tabell 3 redovisas de naturvårdsrelevanta arter där detaljplanen medför risk för att bibehållande av artens population inte kan upprätthållas på en tillfredställande nivå och där skyddsåtgärder bedöms nödvändiga att genomföra.

Tabell 1. Nedan listas naturvårdsrelevanta fågelarter: rödlistade arter (se faktaruta), arter som uppvisar en negativ trend, samt arter med en liten lokal population/sällsynta i regionen, som i denna utredning behandlas med särskilt noggranna utredningar. Arternas förekomst i området redovisas även i karta figur 5. Tabellen är kopierad och något förtydligad från Naturcentrums rapport (Naturcentrum2022).

Art	Naturcentrum 2022	SLU Artadatabanken/Artportalen 2000–2022	Status i Sverige, rödlistan 2020 ^{a)}	Listad i fågeldirektivet, bilaga 1 ^{b)}
Fiskgjuse	X (ej häckande)	X	Livskraftig	X
Trana	X (ej häckande)	X	Livskraftig	X
Skrattmås	X (ej häckande)	X	NT, Nära hotad	
Fiskmås	X (häckar)	X	NT, Nära hotad	
Gråtrut	X (ej häckande)	X	NT, Nära hotad	
Silltrut	X (ej häckande)	X	VU, Sårbar	
Tornseglare	X (häckar)	X	EN, Starkt hotad	
Rödvingetrast	X (ej häckande)	X	NT, Nära hotad	
Björktrast	X (6-8 par häckar)	X	NT, Nära hotad	
Ärtsångare	X (1-2 par häckar)	X	NT, Nära hotad	
Svartvit flugsnappare	X (5 par häckar)	X	NT, Nära hotad	
Kråka	X (2 par häckar)	X	NT, Nära hotad	
Stare	X (6 par häckar)	X	VU, Sårbar	
Grönfink	X (6 par häckar)	X	EN, Starkt hotad	
Gröngöling	1 hane, tillfälligt observerad	x	Tidigare rödlistad 2015, regionalt ovanlig/liten lokal population	

Naturvårdsrelevanta fågelarter

Nedan kommenteras påträffade arter som listas i EU:s fågeldirektiv, bilaga 1, som är rödlistade eller regionalt sällsynta.

Rödlistan

Rödlistan för Sverige utarbetas av Artdatabanken. och uppdateras var femte år. Rödlistan i sig innebär inget skydd utan anger olika arters risk att dö ut från Sverige. Arterna listas i olika rödlistkategorier beroende på artens status. Det finns sju kategorier:

(RE) försvunnen, (CR) akut hotad, (EN) starkt hotad, (VU) sårbar, (NT) nära hotad, (LC) livskraftig, (DD) kunskapsbrist. Arter listade i kategorin LC räknas inte som rödlistade.

Fiskgjuse

En fiskgjuse observeras tillfälligt över inventeringsområdet 18 maj då den flyger söderut mot Drevviken, där lämpliga häckningsplatser sannolikt finns. Arten häckar inte inom inventeringsområdet och påverkas inte av planen.

Trana

En styck tillfälligt sträckande individ observerades 14 april. Arten häckar inte inom inventeringsområdet och påverkas inte av planen.

Skrattmå

Enstaka individer såg tillfälligt flyga förbi, vilket är naturligt med tanke på områdets närhet till Drevviken. Arten häckar inte inom inventeringsområdet och påverkas inte av planen.

Gråtrut

Ett par sågs tillfälligt 14 april. Sannolikt födosöker gråtrutar emellanåt i Stora Sköndal, vilket är naturligt med tanke på områdets närhet till Drevviken. Arten häckar inte inom inventeringsområdet och påverkas inte av planen.

Silltrut

Enstaka individer ses regelbundet flyga i området, vilket är naturligt med tanke på områdets närhet till vatten (Drevviken). Arten häckar inte inom inventeringsområdet och påverkas inte av planen.

Fiskmå

Ett tiotal individer ses regelbundet och har sannolikt området som del av sina revir. Ingen häckning kunde konstateras, men sannolikt häckar några par på en del av områdets hustak på någon av befintliga större byggnader. Tillfälligt förbiflygande individer ses också, vilket är naturligt med tanke på områdets närhet till Drevviken. Fiskmå är fortfarande en vanlig art. Arten påverkas negativt av bl.a. dikning/torrläggning och närvaro av annan art, t.ex. mink och vildsvin. (SLU Artdatabanken 2020) Fiskmå är rödlistad i kategorin Nära hotad (NT). Beståndet i Stockholms län har skattats till 12 000 par (intervall 8000–16 000) och till 100 000 par i Sverige av Ottosson m.fl. (2012). En minskning av populationen pågår eller förväntas ske. Minskningstakten har uppgått till 16 (7-22) % de senaste 18 åren (SLU Artdatabanken 2020).

Tornseglare

Upp till 14 individer observerades samtidigt. Sannolikt häckar flera par i anslutning till befintliga byggnader, under tak, i området. Tornseglare är rödlistad i kategorin EN, starkt hotad, men är fortfarande vanlig. Beståndet i Stockholms län har skattats till 25 000 par (intervall 18 000–32 000) och till 310 000 par i Sverige av Ottosson m.fl. (2012). En minskning av populationen pågår eller förväntas ske. Den svenska populationen har under en 20-årsperiod minskat med 25 (20-35) % (SLU Artdatabanken 2020). Orsaken till minskningen kan dels bero på händelser i Sverige men möjligen även under övervintring i Afrika. En trolig, eller åtminstone möjlig orsak här hemma i Sverige kan vara ökad brist på lämpliga boplatser. Senare tids förändrade takläggningsmetoder, t.ex. när plåttak,

platta betongpannor eller annat material ersätter storkupiga tegelpannor, eller när fri inflygning till boet förhindras av hängrännor, medför att det blir alltmer svårt att finna boplatser med minskad föryngring som följd. (SLU Artdatabanken 2020)

Rödvingetrast

En tillfälligt födosökande individ sågs 14 april. Kan möjligen häcka inom området vissa år. Rödvingetrasten är rödlistad i Sverige i kategorin Nära hotad (NT). Rödvingetrast är fortfarande en vanlig fågel. Arten påverkas negativt av avverkning och dikning/torrläggning. (SLU Artdatabanken 2020). Beståndet i Stockholms län har skattats till 16 000 par (intervall 9600–22 000) och till 1,1 miljoner par i Sverige av Ottosson m.fl. (2012). En minskning av populationen pågår eller förväntas ske. Minskningstakten har uppgått till 25 (20–30) % under de senaste 15 åren. Rödvingetrast minskar successivt framför allt i södra delen av utbredningsområdet. (SLU Artdatabanken)

Björktrast

Naturen i Stora Sköndal passar björktrasten mycket bra, och 6-8 par bedöms häcka. Björktrast häckar i skogar, ofta i glesa kolonier i anslutning till odlad mark. Arten häckar också i stadsnära områden, i parker och trädgårdar. Daggmaskrika gräsmattor och åkermark fungerar som viktiga födosökmiljöer men arten är allätare och äter också bär och insekter. Den har i närheten av städer ofta sin boplat i anslutning till mänsklig bebyggelse där den får visst skydd från predatorer, jämfört med i skog. Björktrasten är rödlistad i Sverige i kategorin Nära hotad (NT). Björktrast är fortfarande en vanlig fågel. Populationsminskningen är inte direkt kopplad till exploatering. Beståndet i Stockholms län har skattats till 24 000 par (intervall 14 000–34 000) och till 740 000 par i Sverige av Ottosson m.fl. (2012). En minskning av populationen pågår eller förväntas ske. Minskningstakten har uppgått till 17,5 (10-25) % under de senaste 15 åren. (SLU Artdatabanken)

Svartvit flugsnappare

Omkring 5 par bedöms häcka inom inventeringsområdet i Stora Sköndal. Arten gynnas av en miljö med busk- och trädrika trädgårdsmiljöer med gott om uppsatta fågelholkar. Svartvit flugsnappare är rödlistad i Sverige i kategorin Nära hotad (NT). Svartvit flugsnappare är fortfarande en vanlig fågel. Populationsminskningen är inte direkt kopplad till exploatering. Beståndet i Stockholms län har skattats till 60 000 par (intervall 40 000–80 000) och till 1,4 miljoner par i Sverige av Ottosson m.fl. (2012). En minskning av populationen pågår eller förväntas ske. Minskningstakten har uppgått till 19 (12–23) % under de senaste 10 åren. (SLU Artdatabanken). Arten kan gynnas av att mängden fågelholkar behålls.

Svartvit flugsnappare häckar i håll och holkar.

Ärtsångare

Ett eller kanske 2 par bedöms häcka inom inventeringsområdet i Stora Sköndal. Ärtsångare är rödlistad i Sverige i kategorin Nära hotad (NT). Ärtsångare är fortfarande en vanlig fågel. Arten påverkas negativt av skogsavverkning. (SLU Artdatabanken 2020) Beståndet i Stockholms län har skattats till 9000 par (intervall 5400–13 000) och till 250 000 par i Sverige av Ottosson m.fl. (2012). En minskning av populationen pågår eller förväntas ske. Minskningstakten har uppgått till 20 (0-40) % under de senaste 10 åren.

Gråkråka

2 par bedöms häcka i området. Kråka är rödlistad i Sverige i kategorin Nära hotad (NT). Kråka är fortfarande en vanlig fågel. Arten påverkas negativt av bl.a. skogsavverkning. Beståndet i Stockholms län har skattats till 3000 par (intervall 2000–4000) och till 180 000 par i Sverige av Ottosson m.fl. (2012). En minskning av populationen pågår eller förväntas ske. Minskningstakten har uppgått till 24 (18-27) % under de senaste 18 åren (SLU Artdatabanken 2020).

Stare

6 par bedöms häcka inom inventeringsområdet i Stora Sköndal, där miljön för närvarande är gynnsam för arten, med gott om holkar, hålträd och ytor lämpade för födosök. Stare är rödlistad i Sverige i kategorin Sårbar (VU). Stare är fortfarande en vanlig fågel. Arten påverkas negativt av t.ex. bekämpningsmedel, avverkning och intensifierat jordbruk. (SLU Artdatabanken 2020)

Beståndet i Stockholms län har skattats till 20 000 par (intervall 12 000–28 000) och till 640 000 par i Sverige av Ottosson m.fl. (2012). En minskning av populationen pågår eller förväntas ske. Minskningstakten har uppgått till 48 (41-51) % under de senaste 15 åren (SLU Artdatabanken 2020).

Grönfink

6 par bedöms häcka inom inventeringsområdet i Stora Sköndal. Grönfink häckar i skogsbyn, enbackar, buskmarker, parker och trädgårdar. Grönfink har generellt utökat sina tidigare habitatkrav till att börja nyttja mer människonära miljöer som alléer, parker, kyrkogårdar, trädgårdar. Grönfink är rödlistad i Sverige i kategorin Starkt hotad (EN). Grönfink är fortfarande en vanlig fågel. Utöver påverkan av sjukdom påverkas arten negativt av bekämpningsmedel och intensifierat jordbruk. Beståndet i Stockholms län har skattats till 50 000 par (intervall 32 000–67 000) och till 660 000 par i Sverige av Ottosson m.fl. (2012). En minskning av populationen pågår eller förväntas ske. En sjukdom (flagellat) invandrade till Sverige 2007 och har sedan dess påverkat beståndet kraftigt negativt. Minskningstakten har uppgått till 61 (53-62) % under de senaste 10 åren. (SLU Artdatabanken 2020).

Grönfink

Ej rödlistade arter

Nedanstående arter är inte rödlistade men är sällsynta i regionen och därför att betrakta som naturvårdsrelevanta.

Gröngöling

En hane noterad i lämplig häckningsmiljö, vid ett av tillfällena, kan möjligen häcka i området vissa år. Gröngöling var tidigare rödlistad men är det inte längre. Arten har ändå en liten regional population varför utredning om skyddsåtgärder ändå bedöms vara nödvändiga att genomföra för arten.

Vanligt förekommande fågelarter

Nedanstående arter har så stora populationer att det vid normala exploateringsärenden *inte* behöver tas fram en särskild utredning art för art för att utreda påverkan på populationen. Arterna behandlas således inte fortsatt i utredningen.

Tabell 2. Tabellen redovisar vanligt förekommande fågelarter noterade som möjliga häckande i planområdet vid inventeringen 2022, samt uppskattning av antalet par. Dessa fågelarter har så stora populationer att det vid normala exploateringsärenden inte behöver tas fram en särskild utredning art för art för att utreda påverkan på populationen. Åtgärder som genomförs i syfte att undvika att förbud enligt artskyddsförordningen utlöses för de arter som omfattas särskilt noggrann utredning gynnar även dessa mer vanligt förekommande fågelarter som oftast har relativt begränsade kvalitetskrav på sin livsmiljö. Enligt artskyddsförordningen är det förbjudet att avsiktligt döda eller skada vilda fågelarter, samt avsiktligt förstöra eller skada vilda fåglars bon eller ägg eller bortföra sådana fåglars bon. Genom att inte genomföra avverkning av träd och buskar under fåglarnas häckningssäsong kan detta undvikas. I denna del av landet kan häckningsperioden normalt definieras som 15 mars till 15 augusti.

Svenskt namn	Häckning/ Aktivitet	Uppskattat antal par	Källa
Blåmes	Trolig häckning, par i lämplig biotop	9	Naturcentrum, 2022
Bofink	Trolig häckning, par i lämplig biotop	2	Naturcentrum, 2022
Fasan	Möjlig häckning. Obs i häcktid lämplig biotop	1	Naturcentrum, 2022
Gråsparv	Trolig häckning, par i lämplig biotop	1	Naturcentrum, 2022
Koltrast	Trolig häckning, par i lämplig biotop	10	Naturcentrum, 2022
Kungsfågel	Trolig häckning. Spel/sång	1	Naturcentrum, 2022
Lövsångare	Trolig häckning. Spel/sång	2	Naturcentrum, 2022
Nötskrika	Trolig häckning, par i lämplig biotop	2	Naturcentrum, 2022
Nötväcka	Trolig häckning, par i lämplig biotop	1-2	Naturcentrum, 2022
Ringduva	Trolig häckning, par i lämplig biotop	5	Naturcentrum, 2022
Rödhake	Trolig häckning, par i lämplig biotop	3-4	Naturcentrum, 2022
Rödstjärt	Trolig häckning, par i lämplig biotop	1	Naturcentrum, 2022
Skata	Trolig häckning, par i lämplig biotop	6	Naturcentrum, 2022
Steglits	Trolig häckning, par i lämplig biotop	2-3	Naturcentrum, 2022
Stenknäck	Tillfälligt noterad	1	Naturcentrum, 2022
Större hackspett	Trolig häckning, par i lämplig biotop	2-3	Naturcentrum, 2022
Svarthätta	Trolig häckning. Spel/sång	1	Naturcentrum, 2022
Sädesärla	Trolig häckning, par i lämplig biotop	3-4	Naturcentrum, 2022
Talgoxe	Trolig häckning, par i lämplig biotop	8	Naturcentrum, 2022
Taltrast	Möjlig häckning. Spel/sång	1-2	Naturcentrum, 2022
Trädgårdssångare	Möjlig häckning. Spel/sång	1	Naturcentrum, 2022

Ytterligare några vanliga arter sågs passera/flyga förbi tillfälligt, så som grågås, storskrake, gråhäger och lärkfalk.

Detaljplanens påverkan på fåglar

Nedan görs först en bedömning av påverkan på fågelarter som den planerade bebyggelsen inom detaljplaneområdet kan innebära. Därefter följer förslag på skyddsåtgärder som bedöms nödvändiga för att detaljplanen inte ska komma i konflikt med artskyddsförordningen. I kommande avsnitt följer en mer detaljerad redovisning som beskriver påverkan på de enskilda arterna, med detaljerad information om arternas miljökrav och generella förslag till nödvändiga skyddsåtgärder.

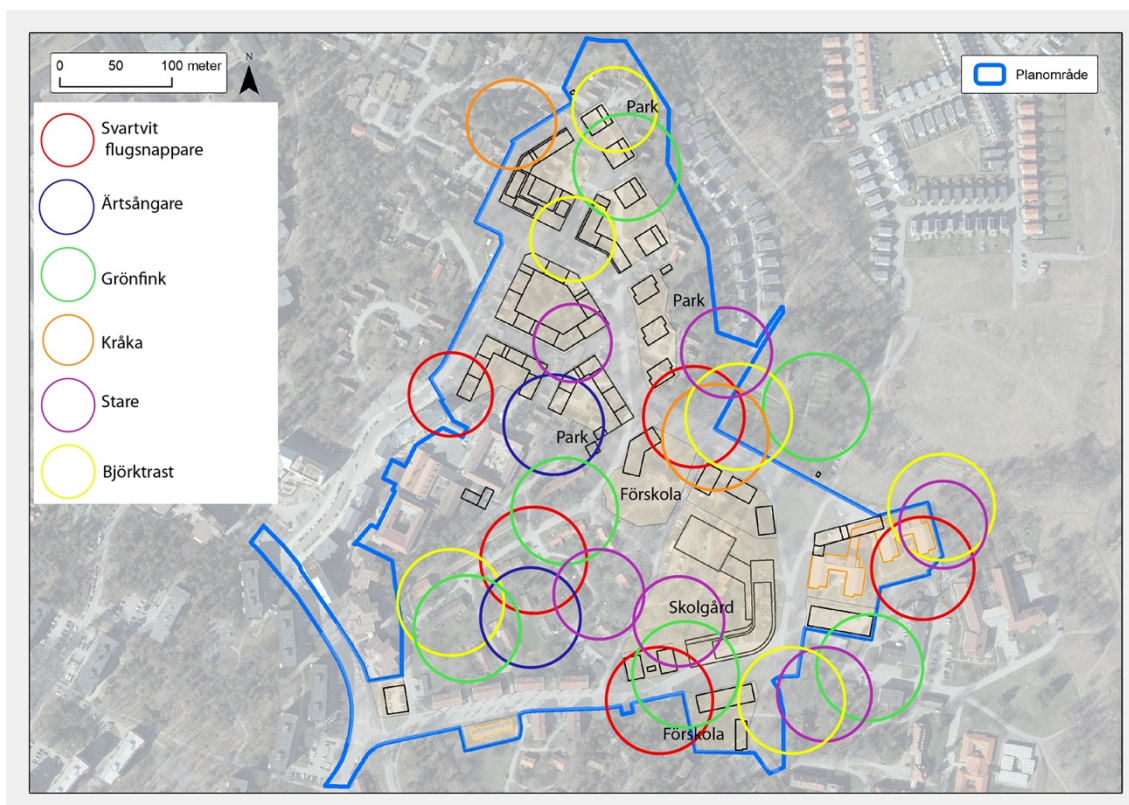
Fågelarter som bedöms kunna påverkas av detaljplanen

Av de 14 förekommande naturvårdsrelevanta arterna (rödlistade eller i regionen sällsynta fågelarterna, tabell 1, 3), har 8 arter konstaterade eller troliga boplatser i detaljplaneområdet. Dessa är grönfink, gråkråka, björktrast, svartvit flugsnappare, årtsångare och stare. Fiskmåsar och tornseglare observerades under inventeringen och häckar troligen på och under tak på befintliga byggnader. Ytterligare två arter kan möjligen häcka vissa år, rödvingetrast och grüngöling. Samtliga rödlistade arter som berörs är relativt vanligt förekommande i Stockholms stad. Trots det måste sannolikt ändå anpassningar och skyddsåtgärder göras för att inte förbud ska utlösas då arterna är rödlistade och att populationen därmed inte kan sägas vara på en tillfredställande nivå nationellt.

Nedan följer en kort sammanställning över arterna (förekomst redovisas i figur 6) som bedöms kunna påverkas av detaljplanen. I tabell 3 görs en samlad bedömning av påverkan på dessa arter.

Tabell 3. Tabellen redovisar vilka naturvårdsrelevanta arter i bokstavsordning som är påträffade inom detaljplaneområdet och i dess anslutning. De arter i tabellen med **fetstilad** text är de arter där detaljplanen medför risk för att bibehållande av artens population inte kan upprätthållas på en tillfredställande nivå och där skyddsåtgärder bedöms nödvändiga att genomföra.

Art	Antal par	Häckning	Arter där detaljplanen medför risk för att bibehållande av populationen inte kan upprätthållas på en tillfredställande nivå	Område där arten förekommer, se figur 2
Björktrast (NT)	8	Trolig häckning	Ja, häckningsmiljön eller delar av häckningsmiljön tas i anspråk	Spritt i området
Fiskmåsa (NT)	?	Obs i häcktid, ca 10 ex	Nej	Ev på tak av befintliga större byggnader, som ska vara kvar.
Gråkråka/kråka (NT)	2	Trolig häckning	Ja, häckningsmiljön eller delar av häckningsmiljön tas i anspråk	Norra delen, objekt 1 och 3
Grönfink (EN)	6	Trolig häckning	Ja, häckningsmiljön eller delar av häckningsmiljön tas i anspråk	Spritt i området, objekt 1-6
Grüngöling (Rödl. 2015, ej rödlistad nu)	–	Trol ej häckning 2022	Nej	1 hane noterad vid ett tillfälle, kan möjligen häcka vissa år.
Rödvingetrast (NT)	-	Trol ej häckning 2022	Nej	En tillfälligt födosökande individ såg vid 1 tillfälle
Stare (VU)	6	Trolig häckning	Ja, häckningsmiljön eller delar av häckningsmiljön tas i anspråk	Spritt i området, objekt 1-6
Svartvit flugsnappare (NT)	5	Trolig häckning	Ja, häckningsmiljön eller delar av häckningsmiljön tas i anspråk	Spritt i området, objekt 2-6
Tornseglare (EN)	?	Obs i häcktid, ca 14 ex	Nej/ ja, om hus rivs med bon under häckningstid	Ev under tak av befintliga byggnader Rivning av byggnader eller tak med tornseglarbon får ej genomföras under sommarens häckningstid. Bon ska ersättas med holkar.
Årtsångare (NT)	1	Trolig häckning	Ja, häckningsmiljön eller delar av häckningsmiljön tas i anspråk	Objekt 2

Figur 6. Rödlistade fågelarter påträffade vid fågelinventeringen 2022, samt ungefärliga platser för revir. Takhäckande arter som fiskmås och tornseglare har ej ritats ut. Gröngöling observerades enbart tillfälligt och inget revir kunde därmed identifieras.

Flera av reviren i östra och södra delen finns på platser där befintlig vegetation bevaras och ingen påverkan därmed sker. Även i nordost där naturmark bevaras och i delar omformas till park kommer sannolikt mycket av träd och vegetation finnas kvar för fåglar att fortsatt kunna häcka i.

I norra delen av planområdet, där planerad bebyggelse och andra anläggningar ersätter dagens småhusträdgårdar och trädgångar, kommer exploateringen däremot kunna påverka två av björktrastparen, ett par grönfink, ett par stare, ett par ärtsångare, tre par svartvit flugsnappare, samt ett par kråka. I söder och öster berör kvarter, vägdragning, skola och förskola också ett antal revir av samma arter, men då stor del av befintligt trädskikt och vegetation bevaras i denna del är påverkan mer oklar och sannolikt mindre.

Naturvårdsrelevanta arter som troligen inte påverkas

Fiskgjuse, trana, gråtrut, silltrut, skrattnås är rödlistade eller upptagna i fågeldirektivet men bedöms inte häcka eller nyttja aktuellt planområde och bedöms därför inte beröras.

Den takhäckande måsarten fiskmå (NT) är relativt störningstålighet och bedöms inte heller påverkas då deras eventuella häckmiljö på befintliga större byggnader sannolikt inte påverkas.

För arter som inte bedöms påverkas föreslås inga specifika åtgärder men de kan ändå i vissa fall påverkas positivt av åtgärder som genomförs för andra arter. Detta gäller till exempel gröngöling som gynnas av de åtgärder som föreslås för övriga rödlistade arter, se nedan.

Vanligt förekommande arter

Ytterligare 21 i regionen vanligt förekommande fågelarter häckar troligen inom i detaljplaneområdet. Dessa redovisas i tabell 2. För dessa bedöms inga åtgärder behövas.

Skyddsåtgärder fåglar

Vi utgår i denna rapport från att åtgärder behöver genomföras för att tillsammans uppväga den förväntade negativa påverkan som genomförandet av detaljplanen innebär. Åtgärderna bedöms vara nödvändiga för att undvika risk för att detaljplanen kommer i konflikt med artskyddsförordningen. I tabell 4 sammanfattas skyddsåtgärder nödvändiga för respektive art som tidigare listats i tabell 3.

Ta ned vegetation och markbered utanför häckningstid

Det är förbjudet att avsiktligt döda eller skada fåglar, deras bon, ägg eller ungar. För att förhindra att så sker ska avverkning av träd, röjning av vegetation och markberedning undvikas under fåglars häckningssäsong, det vill säga tiden 15 mars–15 augusti. Dessa förberedande arbeten behöver således utföras höst och vinter. När vegetation och markskikt är borta kan dock påföljande arbeten ske under andra tider.

Rivning av byggnader och tak, under vilka tornseglare kan häcka, får inte heller ske under fåglarnas häckningstid maj-augusti.

Under förutsättning att avverkning av träd och markberedning genomförs utanför häckningstid är bedömningen att förbud enligt artskyddsförordningen inte utlöses vad gäller förbuden mot att avsiktligt döda och skada fåglar, samt att avsiktligt förstöra fåglars bon eller ägg. Dessa åtgärder gäller för samtliga inom området häckande fågelarter.

Undvik störning av fåglar

Till skillnad mot tidigare skrivningar i artskyddsförordningen finns det efter den 2022-10-01 inte längre ett strikt skydd mot att skada fortplantningsområden. I stället är det förbjudet att störa en fågelart så att förutsättningarna för att upprätthålla artens population på en tillfredsställande nivå påverkas negativt. Fortplantningsområden och viloplats bedöms därför ändå vara skyddade, om inte störningen som en exploatering medför saknar betydelse för att bibehålla populationen av fågelarten på en tillfredsställande nivå.

Av de registrerade naturvårdsintressanta fågelarterna i området är det björktrast (NT), grönfink (EN), svartvit flugsnappare (NT), stare (VU), ärtsångare (NT), som är rödlistade och där skyddsåtgärder bedöms vara nödvändiga för att inte hamna i konflikt med artskyddsförordningen. Gröngöling, tidigare rödlistad, bedömdes inte häcka i detaljplaneområdet 2022 men av försiktighetsprincipen utreds arten ändå eftersom artens population är lokalt liten.

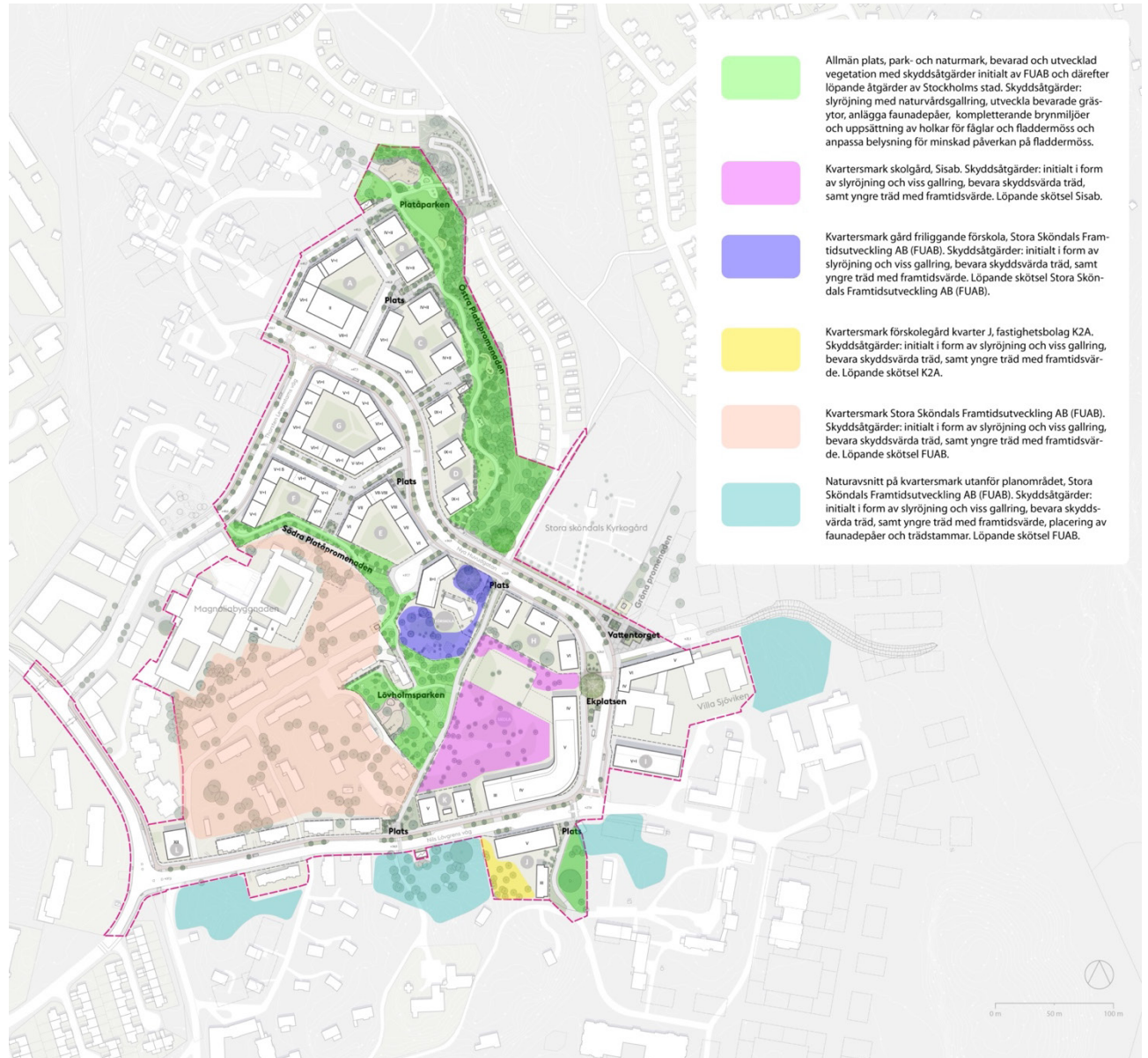
Enligt fågelinventeringen finns ett antal tornseglare i området och det är inte omöjligt att de häckar under tak på befintliga byggnader, varav ett 70-tal småhus ska rivas. Rivning av hus planeras att ske vintertid då inga tornseglare finns på plats utan befinner sig på sina övervintringsområden. En inventering kan utföras sommartid för att identifiera sådana byggnader där rivning av tak eller hus kan påverka arten genom störning.

Skyddsåtgärder för att uppfylla artskyddsförordningens krav avseende störning

Nedan beskrivna skyddsåtgärder syftar i första hand till att gynna fågelarterna björktrast (NT), grönfink (EN), svartvit flugsnappare (NT), stare (VU), ärtsångare (NT), kråka (NT), samt gröngöling (LC, rödlistad 2015) som riskerar att påverkas negativt av exploateringen. Även vanligare fågelarter med mindre krav på sina häckningsplatser och livsmiljöer gynnas av dessa åtgärder. Förslaget är att främst genomföra skyddsåtgärderna på planlagd allmän plats i den bevarade naturmarken och nya parker i detaljplaneområdet, men även på planlagd kvartersmark för skolor och förskolor, samt på planlagd kvartersmark med befintliga småhus i Lövholmen. För att få tillstånd fler ytor där skyddsåtgärder kan genomföras föreslås även åtgärder i naturmark ligger utanför men i anslutning till planområdet i Kyrkbyn och som fortsatt utgörs av kvartersmark som ägs av FUAB (Framtidsutveckling

Stora Sköndal AB). Tanken är att genom kvalitetshöjande åtgärder i den kvarvarande naturmarken skapa attraktiva miljöer som kompensation för de vegetationsytor och träddungar som ianspråkats. Dessa åtgärder rekommenderas att specificeras, dels i detalj i en kommande åtgärdsplanering för initiala engångsåtgärder, och dels i skötselplan för återkommande skötsel. I denna process är det viktigt att samråd sker med ekolog.

Flera av föreslagna åtgärder samverkar för att gynna flera av de skyddade fågelarterna.

Figur 7. Sammanfattning av områden för föreslagna skyddsåtgärder, inom och i anslutning till planområdet. Gränserna är ungefärliga och åtgärder och ytor kommer definieras mer i detalj i fortsatt arbete.

Tabell 4. Tabellen sammanfattar skyddsåtgärder som bedöms krävas för att förbud enligt artskyddsförordningen, vad gäller störning, uppdelat på respektive fågelart, inte ska utlösas. Åtgärderna syftar till att bibehålla ekologisk kontinuitet. Se även karta, figur 7, för åtgärdsområden, samt kommande stycken för beskrivning av åtgärderna.

Art	Rekommenderade åtgärder för att påverkan ej ska uppstå
Björktrast (NT)	Genomför initiala åtgärder/habitatförstärkning i form av naturvårdsgallring och slyröjning. Plantera och gynna bärande träd och buskar som rönn, hagtorn och oxel i brynplanteringar. Förstärk bevarade gräsytor och tillskapa nya örtrika gräsytor inom detaljplaneområdet i parkmark allmän plats. Örtrika gräsytor på kvartersmark fungerar förstärkande. Utforma enkla men tydliga skötsel-anvisningar för hur buskmiljöer och bryn bör skötas framåt i den löpande skötseln för att gynna björktrast. Genomför skötsel enligt anvisningarna.
Gråkråka (NT)	Säkerställ bevarandet av identifierade skyddsvärda träd och grupper av träd under byggtid, såväl i sparad naturmark som kvartersmark (skola, förskola). Genomför initiala åtgärder/habitatförstärkning i form av naturvårdsgallring och slyröjning för att gynna även framtida kommande träd. Utforma enkla men tydliga skötsel-anvisningar för hur trädmiljöer och bryn bör skötas framåt i den löpande skötseln för att gynna kråka. Genomför skötsel enligt anvisningarna.
Grönfink (EN)	Genomför initiala åtgärder/habitatförstärkning i form av naturvårdsgallring och slyröjning. Plantera och gynna bärande träd och buskar som rönn, hagtorn och oxel i brynplanteringar. Förstärk bevarade gräsytor och tillskapa nya örtrika gräsytor inom detaljplaneområdet i parkmark allmän plats. Örtrika gräsytor på kvartersmark fungerar förstärkande. Utforma enkla men tydliga skötsel-anvisningar för hur buskmiljöer och bryn bör skötas framåt i den löpande skötseln för att gynna grönfink. Genomför skötsel enligt anvisningarna.
Gröngöling, tidigare rödlistad	Säkerställ bevarandet av identifierade skyddsvärda träd och grupper av träd under byggtid, såväl i sparad naturmark som kvartersmark (skola, förskola). Genomför initiala åtgärder/habitatförstärkning i form av naturvårdsgallring och slyröjning för att gynna även framtida kommande träd. Förstärk bevarade gräsytor och tillskapa nya örtrika gräsytor inom detaljplaneområdet i parkmark allmän plats. Örtrika gräsytor på kvartersmark fungerar förstärkande. Utforma enkla men tydliga skötsel-anvisningar för hur trädmiljöer och bryn bör skötas framåt i den löpande skötseln för att gynna gröngöling
Svartvit flugsnappare (NT)	Säkerställ bevarandet av identifierade skyddsvärda träd och grupper av träd under byggtid, såväl i sparad naturmark som kvartersmark (skola, förskola). Genomför initiala åtgärder/habitatförstärkning i form av naturvårdsgallring och slyröjning för att gynna även framtida kommande träd. Sätt upp minst 10 holkar anpassade för arten på utvalda ställen, till exempel i parktyper och trädpartier. Plantera och gynna bärande träd och buskar som rönn, hagtorn och oxel i brynplanteringar för att öka mängden insekter som föda till flugsnappare. Utforma enkla men tydliga skötsel-anvisningar för hur buskmiljöer och bryn bör skötas framåt i den löpande skötseln för att gynna svartvit flugsnappare. Genomför skötsel enligt anvisningarna.
Stare (VU)	Säkerställ bevarandet av identifierade skyddsvärda träd och grupper av träd under byggtid, såväl i sparad naturmark som kvartersmark (skola, förskola). Genomför initiala åtgärder/habitatförstärkning i form av naturvårdsgallring och slyröjning för att gynna även framtida kommande träd. Sätt upp minst 10 holkar anpassade för arten på utvalda ställen, till exempel i i parktyper och trädpartier, gärna i kanten mot öppen mark. Plantera och gynna bärande träd och buskar som rönn, hagtorn och oxel i brynplanteringar. Förstärk bevarade gräsytor och tillskapa nya örtrika gräsytor inom detaljplaneområdet i parkmark allmän plats. Örtrika gräsytor på kvartersmark fungerar förstärkande. Utforma enkla men tydliga skötsel-anvisningar för hur buskmiljöer och bryn bör skötas framåt i den löpande skötseln för att gynna stare. Genomför skötsel enligt anvisningarna.
Tornseglare (EN)	Inventera förekomst under sommaren och säkerställ innan byggstart att tak inte rivs eller byggs om under tornseglarnas häckningstid maj-aug. Vid exploatering av ett område där tornseglare häckar kan man som åtgärd sätta upp holkar, specialdesignade för tornseglare, och på så sätt förbättra boplatstillförelserna. Viktigt i detta sammanhang är att holkarna placeras högt, helst på minst 3 meters höjd över marknivå, och att det finns fria inflygningsmöjligheter riktade mot öppen mark. Kravet på fri inflygningsmöjlighet beror på att tornseglarna, när de anländer till boplatsten, susar direkt in i bohållet med hög hastighet (70 km/tim) och inte har någon möjlighet att väja för träd och buskar.
Ärtsångare (NT)	Säkerställ bevarandet av identifierade skyddsvärda träd och grupper av träd under byggtid, såväl i sparad naturmark som kvartersmark (skola, förskola). Genomför initiala åtgärder/habitatförstärkning i form av naturvårdsgallring och slyröjning för att gynna även framtida kommande träd. Plantera och gynna bärande träd och buskar som rönn, hagtorn och oxel i brynplanteringar. Förstärk bevarade gräsytor och tillskapa nya örtrika gräsytor inom detaljplaneområdet i parkmark allmän plats. Örtrika gräsytor på kvartersmark fungerar förstärkande. Utforma enkla men tydliga skötsel-anvisningar för hur buskmiljöer och bryn bör skötas framåt i den löpande skötseln för att gynna ärtsångare. Genomför skötsel enligt anvisningarna.

Kvalitetshöjande skötsel/habitatförstärkning inom och utanför planområdet

I området finns flera trädgångar, parktyper och trädgårdsmiljöer med uppvuxna äldre träd som ska bevaras, bland annat ekar och tallar. Bitvis står träden alltför tätt vilket gör att de konkurrerar med varandra om ljus och utrymme. För att ge träden bättre förutsättningar att vara vitala och fortleva över tid, samt för att även yngre träd ska kunna utvecklas och växa, behöver kvalitetshöjande

naturvårdsåtgärder genomföras. Syftet med åtgärderna är att naturvärden knutna till gamla träd gynnas, till exempel genom friställning av äldre och grövre träd. Åtgärderna är habitatförstärkande, det vill säga när de genomförs skapas bättre födosökmiljöer, med mer mat, åt områdets fåglar. Åtgärden ska genomföras innan byggnationen påbörjas och innan nuvarande naturmiljöer tas i anspråk. Vidare ska åtgärderna utföras utanför häckningstid för att inte störa fåglarna.

Förslaget är att främst genomföra skyddsåtgärderna på planlagd allmän plats i den bevarade naturmarken och nya parker i detaljplaneområdet, men även på planlagd kvartersmark för skolor och förskolor, samt på planlagd kvartersmark med befintliga småhus i Lövholmen. För att få tillstånd fler ytor där skyddsåtgärder kan genomföras föreslås även åtgärder i ytor av park-/naturmarkscharakter på kvartersmark som ligger utanför men i anslutning till planområdet i Kyrkbyn och som fortsatt utgörs av kvartersmark som ägs av FUAB, 4-8, figur 2 (naturvärdeskartan). Sammantaget bedöms dessa åtgärder ytmässigt kunna väga upp förlusten av de trädmiljöer och vegetationsytor som tas i anspråk under ny kvarter, vägar samt skolbyggnad.

Planerad skolgård och förskolegårdar hyser som nämnts också värdefulla fristående träd och trädgrupper som behöver skyddas och skötas, initialt och över tid. Åtgärder i dessa områden behöver samordnas med aktuella aktörer så som SISAB, FUAB och K2A.

Skapa nya brynmiljöer

Nya brynmiljöer föreslås anläggas i planerade parkstråk (Övre och södra platåpromenaden, samt Lövholmsparken) och utmed kanten av kvartersmark där ungskog och vegetationsytor med låga eller vissa naturvärden tas i anspråk. Genom tillskapande av brynmiljöer skapas en naturlig övergång mellan kvartersmark, park och skog. Sydvända bryn har bäst förutsättningar för biologisk mångfald. Till exempel utgör ihåliga träd i brynzoner mellan trädklädda marker och öppna gräsmarker favoritbostäder för staren. De är också mycket lämpliga boträd för svartvit flugsnappare och andra hålhäckande fåglar. För att lämpliga hålträd ska utvecklas bör lövträd av olika arter gynnas. Varje träd bör ges gott om plats så att de blir hyggligt grova. Spara träd som asp och sälg, eftersom dessa är snabbväxande kommer de att utveckla håligheter mycket snabbare än flertalet andra trädarter. I brynmiljöerna bör blommande och bärande träd och buskar planteras som fågelbär, hagtorn, hägg, oxel och rönn, vilka utgör viktiga födosökskällor för flera fågelarter (björktrast, grönfink, stare). Gestaltning och placering av brynmiljöer sker som del av arbetet med systemhandling, i samråd med ekolog, och definieras ytterligare i samband med finplanering och projektering.

Placera nedtagna träd som faunadepåer

Inom planerat nytt vägområde och på kvartersmark finns ett 20-tal medelstora ekar, och även andra större träd som kommer tas ned. Även del av en särskilt skyddsvärd ek i västra delen av området kommer tas ned, liksom en ask och en alm. Delar av dessa stammar placeras som död ved, så kallade faunadepåer, i syfte att gynna en rad olika arter som lever i olika stadier av död ved. Många insekter gynnas som i sin tur utgör föda till fåglar. I dag finns det generellt påtagligt lite död ved i området, vilket gör tillskottet positivt. Placering av faunadepåer inom planlagd natur- och parkmark beskrivs översiktligt i systemhandling. Utanför planområdet sker placering i samråd med FUAB. Åtgärdsplanering och placering görs i samråd med ekolog.

Bevara hålträd och utveckla stående död ved

Spara hålträd och död ved i kvarvarande naturmark och på lämpliga ställen i parkmiljöer. Dessa strukturer utnyttjas för häckning och vid födosökande för flera fågelarter, till exempel stare, grön göling och svartvit flugsnappare. Detta gäller samtliga åtgärdsområden på kartan, figur 7, undantaget de områden som ska fungera som skolgård eller förskolegård där avvägningar om riskträd kan behöva göras från fall till fall.

Sätt upp fågelholkar

Sätt upp totalt 10 holkar särskilt utformade för stare och minst 10 holkar särskilt utformade för svartvit flugsnappare. För ett antal fågelarter som förekommer inom detaljplaneområdet är tillgången till lämpliga håligheter att bygga bo i en starkt begränsande faktor, till exempel stare och

svartvit flugsnappare. Tidigare skötsel av naturmarken har inneburit att gamla, rötade och döda träd sannolikt har avverkats och det råder därför generell brist på lämpliga hålträd. Genom att sätta upp holkar som är särskilt utformade för respektive art kan förutsättningarna för arterna förbättras väsentligt. Holkar för stare ska sättas upp i eller strax innanför brynen, i anslutning till öppna gräsytor. Holkar för svartvit flugsnappare kan sättas såväl i brynen som längre in i trädklädda miljöer. Denna åtgärd kan genomföras både i kvarvarande naturmark samt i samtliga nyskapade park- och kvartermarker (figur 7). Det är viktigt att holkarna sätts upp på ett sätt som inte skadar träden.

Utveckla örtrika gräsytor

Örtrika gräsmattor hyser ofta mask och insekter vilket medför att flera fågelarter födosöker i dessa miljöer. Det är viktigt att säkerställa att det finns öppna örtrika gräsmarker där björktrast, stare och gröngöling kan söka föda även efter exploateringen. Både björktrast och stare föredrar förhållandevis kortklippa gräsmattor för sitt födosök, men ändå med naturligt förekommande blommande växter som vitklöver. När dessa arter får ut sina ungar i månadsskiftet maj/juni är gräsmattorna fortfarande tämligen lågvuxna vilket medför att födosök är möjligt. Alltför intensivt skötta gräsmattor eller nyanlagda gräsmattor med enbart gräs bidrar inte med lika mycket föda och har därmed inte samma värde. Utveckling av örtrika gräsmattor bör genomföras på allmän plats i de planerade parkerna (figur 7), samt på kvartermark, och specificeras i systemhandling, samt kommande finplanering och projektering, i samråd med ekolog.

Det är oklart i vilken grad befintliga gräsytor på blivande skolgård och förskolegårdar, som idag har värde för födosökande trastar, starar och gröngöling, omformas på dessa platser. Även på dessa platser är örtrika gräsytor viktiga att bevara och utveckla då skolgården utgör en ytmässigt stor del av planens grönyta, med värde för skyddade arter.

Säkerställ kvaliteten över tid genom återkommande skötsel - skötselplan

För att kvaliteten på genomförda skyddsåtgärder ska fungera över tid behövs återkommande skötsel. Det handlar om att bibehålla den öppna karaktären runt områdets äldre träd och sköta yngre träd så att de fortsatt kan utvecklas över tid. Även brynmiljöer och örtrika gräsytor behöver anpassad skötsel för att gynna biologisk mångfald. Holkar och faunadepåer med sparad död ved behöver ses över regelbundet. Den återkommande/löpande skötseln definieras och beskrivs i skötselplan för allmän plats och kvartermark, vilket utgör underlag för alla markägare med återkommande åtagande för löpande skyddsåtgärder, bland annat Stockholms stad, FUAB, K2A och SISAB.

Övriga åtgärder som gynnar biologisk mångfald och skyddade arter

Utformning av kvartermark

Kvartermarkens utformning kan med rätt utformning utgöra en biologisk resurs, som kan utgöra ett värdefullt komplement till de skyddsåtgärder som utförs och sköts på allmän plats. Genom projektets användning av grönytefaktor, GYF, ges goda möjligheter till växtval och gestaltning på bostadsgårdar som gynnar fåglar. Utformning av kvartermark hanteras av respektive byggaktör.

Återbruk av vegetation

Som del av projektets hållbarhetsambitioner finns planer på återbruk av en del av den befintliga vegetationen i form av buskar och träd, bland från planområdets norra del, Skogsbyn. I vilken omfattning detta går att genomföra och hur det konkret bidrar till områdets värde för fåglar är inte klart.

Nya boplatser för tornseglare

Enligt fågelinventeringen finns ett antal tornseglare i området och det är inte omöjligt att de häckar under tak på befintliga byggnader.

Förutsatt att arten inte påverkas av störning genom att bon byggs bort under häckningstid, bedöms arten i övrigt inte påverkas av exploateringen, varför det ur artskyddsförordningssynpunkt inte

bedöms som nödvändigt att genomföra särskilda åtgärder. Den planerade bebyggelsen i området innebär nya förutsättningar för att skapa lämpliga boplatser för tornseglare. Eftersom arten är rödlistad som EN-starkt hotad, åtminstone till stor del på grund av brist på lämpliga boplatser, bör möjligheten att åstadkomma nya boplatser utnyttjas i samband med nybyggnation.

Artskyddsutredning fladdermöss

Planområdets befintliga karaktär, med många bostäder, verksamheter, belysta gångvägar och öppna ytor gör att miljön redan idag är starkt ljuspåverkad. Områdets förekommande och snabbflygande arter som större brunfladdermus, nordfladdermus och dvärgpipistrell kan hantera detta och röra sig mellan skogsområden och vattnet (Eklöf, 2016). De kan till och med dra tillfällig nytta av exempelvis gatubelysningens förvirrande inverkan på insekter för att fånga föda, även om insektstillgången över tid påverkas negativt av belysning, och därmed i sin tur fladdermössen, genom minskad födotillgång. Ytterligare bebyggelse i aktuellt planområde skulle troligen inte försämra fladdermössens förutsättningar avsevärt, så länge som naturmiljöerna kring Drevviken och Flaten bevaras och bibehålls mörka. Av försiktighetsskäl bör åtgärder dock vidtas för att säkerställa att planområdet även fortsättningsvis kan fungera för dessa arter.

Figur 8. Befintliga (heldragna gröna pilar) och tänkbara (streckade pilar) korridorer för fladdermöss i projektområdet (tolkat efter Eklöf, 2016). Placering av linjerna är schematiska och visualiserar stråk med vegetation och låg grad av belysning (heldraget), samt tänkbara stråk mellan strandmiljöer och skogspartier (streckat). Huvudsakliga stråk bedöms finnas i kanten mot Flatens naturreservat i öster, samt kring Drevvikens stränder. Aktuellt planområde bedöms vara av underordnad betydelse, men ändå kunna utgöra en del av områdets samlade fladdermusmiljöer.

Nordfladdermus (NT)

Nordfladdermus är en mycket vanlig art med ett generellt biotopval. Arten förekommer i nästan alla miljöer, den är ofta även vanlig inne i städer. Arten jagar många gånger över villaträdgårdar och gynnas av exempelvis gatubelysning. Arten bildar bara kolonier i hus. Arten är en av Sveriges vanligaste fladdermusarter med förekomst från sydligaste Skåne till Lappland norr om polcirkeln. Den förekommer i de flesta slags miljöer. Indikationer finns på att arten minskar i södra Sverige, vilket är baserat på två geografiskt begränsade studier där arten uppvisar en kraftig minskning. Minskningstakten har uppgått till 27,5 (5–50) % under de senaste 21 åren. Eftersom arten är rödlistad som nära hotad (NT) bedöms bevarandestatus inte vara gynnsam på nationell nivå (ArtDatabanken 2020). Förklaringar till minskningen saknas, men minskad tillgång till lämpliga byggnader för kolonier kan vara en orsak, och/eller en generell minskad tillgång på insekter i landskapet. I Stockholms län är arten fortfarande ganska vanligt förekommande och den är tillsammans med dvärgpipistrell den art man först observerar vid fladdermusinventeringar i bebyggda områden. Det är dock oklart huruvida arten har en pågående populationsminskning även i Stockholms län. Då data saknas antas av försiktighetsprincipen att den regionala och även lokala bevarandestatusen är densamma som på nationell nivå, det vill säga dålig.

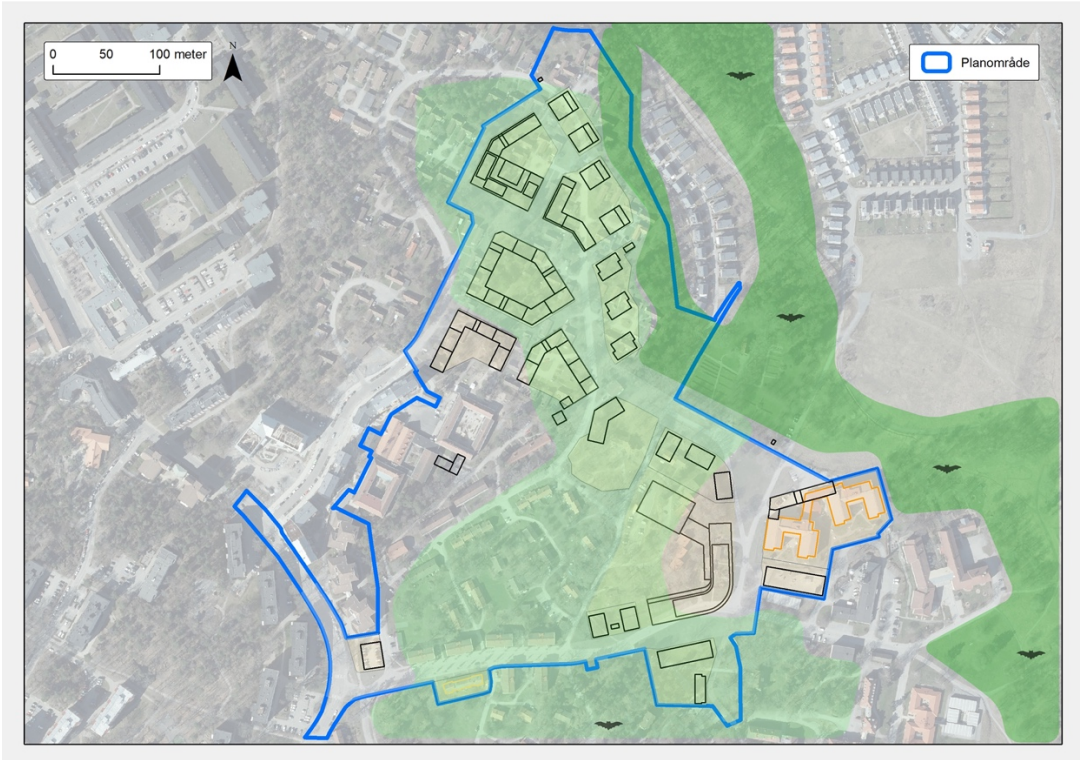
Dvärgpipistrell

Dvärgpipistrellens krav på livsmiljön är inte särskilt specifik, utan arten förekommer i flera typer av miljöer. Arten förekommer i gles barr- och lövskog, i brynmiljöer, parker, trädgårdar och vid sjöar och vattendrag. Den är dock något vanligare i glesa lövskogar som till exempel i parker med gles bestånd av grova ädellövträd. Arten är vanlig i städer där den likt nordfladdermus ofta jagar vid gatlampor. Kolonierna kan bli stora och kan finnas i både hus och ihåliga träd. Arten är mycket vanlig i södra Sverige med en utbredning upp till Dalälven och kustnära delar av Gästrikland, fynd av arten har även rapporterats i Ångermanland (Artportalen 2021). Antalet reproduktiva individer överstiger gränsvärdet för rödlistning. Det finns inga tecken på betydande populationsförändring och arten är inte rödlistad (ArtDatabanken 2020). Bevarandestatus nationellt bedöms därmed som gynnsam. I Stockholmsområdet är dvärgpipistrell den art man oftast registrerar vid fladdermusinventeringar, särskilt i stadsnära områden. Den lokala populationens bevarandestatus bedöms därmed som gynnsam. Även om dvärgpipistrell inte anses vara särskilt känslig för belysning bedöms ändå ökad belysning i dess livsmiljöer som det största hotet på längre sikt. Belysning intill kolonier bedöms vara mycket negativt för arten.

Större brunfladdermus

Större brunfladdermus är framför allt knuten till jordbrukslandskapet där det finns inslag slättsjöar och lövskog (Ahlén 2011). Yngelkolonierna etableras i ihåliga träd eller gamla hackspethål. Yngelkolonierna flyttar regelbundet, troligen för att minska risken för predation. Övervintringen sker i ihåliga träd men även i byggnader. Arten jagar företrädesvis på relativt hög höjd (20–100 m), ofta i kilometerlånga svep (ArtDatabanken 2021). Även om större brunfladdermus inte anses vara särskilt känslig för belysning bedöms ändå ökad belysning i dess livsmiljöer som det största hotet på längre sikt. Särskilt belysning intill kolonier bedöms vara mycket negativt för arten. Större brunfladdermus förekommer lokalt i södra Sverige och har anträffats norrut till Dalsland, Värmland, Närke och Uppland, men är även observerad i sydligaste Dalarna och Gästrikland. Det finns inga tecken på betydande populationsförändring och arten är inte upptagen som rödlistad (ArtDatabanken 2022). Bevarandestatus nationellt bedöms därmed som gynnsam. Större brunfladdermus anses vara tämligen allmän i Stockholmsområdet. Det tycks dock förekomma en stor variation inom området och det finns så lite data för artens bevarandestatus regionalt att den får betraktas som okänd.

Detaljplanens påverkan på fladdermöss

Figur 10. Föreslagen bebyggelsestruktur med nya hus med svart kant. Huvudsakliga fladdermusmiljöer och stråk finns enligt fladdermusinventeringen (Eklöf, 2016) öster om aktuellt planområde, markerat i djupare grön färg. Natur- och parkmark, samt lummiga trädgårdar inom och i anslutning till aktuellt planområde (markerat i svagare grönt) bedöms dock kunna ingå som del av mark som används för födosök inom troligt fortplantningsområde.

Påverkan på naturen inom detaljplaneområdet uppstår genom tillkommande bebyggelse och vägar tar viss naturmark i anspråk, samt genom att del av naturmark görs om till parkmark. Den aktuella planeringen för området framgår av strukturplanen, se figur 10, som också ligger till grund för den bedömning som görs i denna rapport av hur fladdermöss och deras fortplantningsområden samt viloplatser påverkas.

Tabell 5. Fladdermusarter som är observerade inom planområdet, bedömd populationstrend på nationell och regional nivå. Rödlisterkategorier: (EN) starkt hotad, (VU) sårbar, (NT) nära hotad, (LC) livskraftig. Av de arter som förekommer inom inventeringsområdet är det bara en art som är rödlistad, nära hotad (NT).

Svenskt namn	Aktivitet/förekomst av kolonier	Rödlisterkategorier	Populationstrend (Artfakta 2021) Nationell//Regional nivå	Bedöms kunna påverkas av planförslaget, risk för att förbud enligt 4 § utlöses.
Nordfladdermus	Födosökande inom troligt fortplantningsområde. Inga kända kolonier	NT	Minskande – förväntas minska// Minskande – förväntas minska	Ja
Dvärgpipistrell	Födosökande inom troligt fortplantningsområde. Inga kända kolonier	LC	Stabil//Stabil	Ja
Större brunfladdermus	Födosökande inom troligt fortplantningsområde. Inga kända kolonier	LC	Stabil//Okänt	Nej

Som framgår av kartan i figur 5, 7 och 10 är det i första hand ytor som idag upptas av yngre skog, brynsmiljöer, trädgårdar med småhus och trädpartier som tas i anspråk för den nya planerade bebyggelsen, vägar, skola och förskola. Befintlig vegetation och trädgångar bevaras också i delar av planen, dels i nordost, dels i södra delen.

Planförslaget nuvarande utformning bedöms kunna riskera att utlösa förbud enligt 4 § artskyddsförordningen för nordfladdermus och dvärgpipistrell om inte åtgärder genomförs. Planen bedöms påverka fladdermössen genom att natur- och parkmark som används för födosök inom troligt fortplantningsområde tas i anspråk för bebyggelse. Teoretiskt sett kan nedtagning av hålträd påverka fladdermössens möjligheter att finna dagsvisten inom planområdet, men inga sådana hålträd med förekomst av fladdermöss identifierades under inventeringen 2016.

Planens påverkan på fladdermusfaunan i området bedöms framför allt leda till en minskning av ytan på områden som används för födosök under kolonitid och därmed sannolikt är en del av ett fortplantningsområde. Även om det i samband med fladdermusinventeringen inte fanns indikationer på förekomst av kolonier inom planområdet går det inte att utesluta att fladdermöss bildar kolonier inom området vissa år. Hålträd kan även användas som dagsvisten (viloplatser) för fladdermöss under kolonitiden även om inte kolonier förekommer där, men inga sådana hålträd med förekomst av fladdermöss identifierades under inventeringen 2016.

Trots att området är belyst även idag kan ytterligare utökad belastning av belysning riskera att påverka födosöksområden och rörelsestråk för fladdermössen, främst söderut mot Drevvikens stränder och österut mot Flatenområdet. Det är därför viktigt att ett särskilt program tas fram för att hantera belysningens utformning inom planområdet.

Vad gäller större brunfladdermus bedöms planen inte medföra en sådan påverkan på artens fortplantningsområden att ett förbud enligt artskyddsförordningen riskerar att utlösas. Större brunfladdermus jagar även över stora områden, upp till kilometerlånga stråk och flyger som regel över träd-kronorna. Större brunfladdermus bedöms kunna anpassa sig efter de nya förutsättningar planen medför i betydligt högre utsträckning än nordfladdermus och dvärgpipistrell kan göra i och med att den har ett avvikande rörelsemönster under jakt och förflyttning mellan olika områden.

Skyddsåtgärder fladdermöss

Målsättningen är att föreslagna åtgärder ska leda till så pass förbättrade förutsättningar för arterna nordfladdermus och dvärgpipistrell i fråga att förbättringen med god marginal väger upp den förväntade negativa påverkan från exploateringen. På så sätt förhindras att artskyddsförordningen ska utlösa förbud mot verksamheten. Ett villkor är dock att åtgärderna är genomförda och verkamma innan den negativa påverkan inleds. Ekologigruppen bedömer att några specifika åtgärder för större brunfladdermus inte är nödvändiga. De åtgärder som föreslås för de två andra arterna bedöms mer än väl räcker till att säkerställa att risk för utlösande av förbud undviks.

Nedan beskrivs de åtgärder Ekologigruppen föreslår för att motverka att ett förbud enligt artskyddsförordningen utlöses. Det finns synergier med de åtgärder som finns föreslagna i avsnittet ovan om artskyddsutredningen för fågel och åtgärdsområden är de samma som visas i figur 7 och 10. Som del av fortsatt arbete rekommenderas att föreslagna åtgärder specificeras, dels i detalj i en åtgärdsplanering för initiala engångsåtgärder, och dels i en skötselplan för återkommande skötsel. I denna process är det viktigt att samråd sker med ekolog.

Byggskede-etablering och belysning

Under byggskedet undviks arbetsområden, etableringsområden och andra tillfälliga uppställningsplatser inom delar som ska bevaras som naturmark. Den arbetsbelysning som behövs under byggskedet ska vara avskärmad så att den inte lyser in i dessa naturområden.

I det fall träd med håligheter påträffas som kan utgöra dagsvisten/viloplatser för fladdermöss (inga sådana finns identifierade) ska avverkning av hålträden undvikas helt under perioden april till november för att minimera risk för oavsiktligt dödande av fladdermöss.

Artrika brynmiljöer och gräsytor

Utveckla och nyskapa artrika brynmiljöer och gräsmarker i form av flikiga bryn och bärande buskar i kantzoner på allmän plats i de planerade parkerna, samt på kvartersmark. Föreslagna platser för åtgärden beskrivs i figur 7. I brynmiljöerna bör träd och buskar som fågelbär, hagtorn, hägg, oxel och rönn planteras. Åtgärden gynnar många insekter vilket i sin tur förbättrar fladdermössens möjligheter att finna föda. Gestaltning och placering av brynmiljöer och örtrika gräsytor bör genomföras i samråd med ekolog. Arbetet sker som del av systemhandling, och definieras ytterligare i samband med finplanering och projektering.

Kvalitetshöjande skötselåtgärder/habitatförstärkning

För att kompensera förlust av födosöksområden bör kvaliteten på kvarvarande intilliggande trädungar och skogspartier ökas, vilket kallas habitatförstärkning. Dessa kvalitetshöjande åtgärder görs lämpligen genom att ta bort ung igenväxningsvegetation i form av trädly och buskar, samt genom naturvårdsgallring av trädskiktet i täta partier.

Belysning

Den belysning som tillkommer i området behöver utformas på ett sådant sätt att ljussituationen inom närliggande natur samt Flatens naturreservat inte försämras genom ökade ljusföroreningar. Gestaltning av faunanpassad belysning hanteras som del av systemhandling men behöver följas upp och säkerställas av ekolog. Då belysning utgör en viktig påverkansfaktor på de lokala populationerna av fladdermöss kan lämpligen en plan tas fram för hur belysningen i området ska utformas för att undvika negativ påverkan på fladdermusfaunan. Anpassningen kan ske genom att sätta upp belysning med våglängder som inte påverkar nattlevande organismer. Det går även att arbeta med utformningen på armaturer och hur ljuset riktas för att begränsa ströljus ut i naturområdena. Även tidsstyrning av belysning är ett viktigt verktyg för att minimera risken för att ljusföroreningar når ut i områden som bör vara mörka.

Övriga åtgärder som gynnar fladdermöss

Här föreslås åtgärder som allmänt gynnar biologisk mångfald i området men med särskilt fokus på fladdermöss men som inte bedöms som nödvändiga för att inte förbud ska utlösas.

- Även om inga hålträd med fladdermusförekomst påträffades under inventeringen 2016 bör holkar sättas upp för att förstärka områdets funktion för fladdermöss. Förslagsvis sätts minst tio fladdermusholkar upp för att öka tillgången till skydd för fladdermöss under dagtid. Dessa sätts lämpligen upp i anslutning till skogsbryn och trädungar där belysningen kan hållas nere, och kan tillverkas av nedtagna trädstammar.
- Bevara död ved som faunadepåer i kvarvarande naturmark, gynnar födotillgången för både fladdermöss och fåglar.
- Låta vissa partier med gräs växa fritt för att gynna pollinerade insekter, vilket gynnar födotillgången för både fladdermöss och fåglar.
- Säkerställ planens bevarade skyddsvärda träd under byggtid, och särskilt sådana där håligheter i stammar som kan tjäna som bostäder åt fladdermöss finns eller kan utvecklas.

Fortsatt arbete

De skyddsåtgärder som listas i ovanstående avsnitt om fåglar och fladdermöss kommer konkretiseras i fortsatt arbete. Initiala skyddsåtgärder i form av engångsåtgärder beskrivs i en åtgärdsplanering och arbetsbeskrivning, t.ex genomförande av habitatförstärkning som gallring och slyröjning, placering av faunadepåer och holkar. Samordning sker med LA inom systemhandling, där även brynmiljöer och artrika gräsytor definieras och beskrivs, vilket fortsätter i finplanering och projektering av allmän plats. Ekolog bör medverka i dessa kommande steg. För återkommande åtgärder med syfte att bibehålla kvaliteten för genomförda skyddsåtgärder över tid, tas skötselplaner fram för respektive markägare med ansvar för löpande skyddsåtgärder. På allmän plats så ansvarar Stockholms stad för skötseln, på olika kvartersmarksytor ansvarar respektive FUAB, SISAB och fastighetsbolaget K2A. FUAB har ansvar för ytor med löpande skyddsåtgärder både inom planområdet och i anslutning utanför planområdet.

I många domar, främst i samband med tillståndsärenden och infrastrukturprojekt, har krav ställts av myndigheter på att exploatören eller utförare ska följa upp om de vidtagna åtgärderna får önskad effekt på arternas förekomst. En sådan uppföljning bör följaktligen ske även i arbetet med detaljplaner, även om ansvarsfördelningen för en sådan uppföljning behöver klargöras. En återkommande inventering av hela detaljplaneområdets fågelliv kan till exempel genomföras, där en rimlig lägsta nivå är att de rödlistade fågelarter som utretts i denna utredning följs upp.

Referenser

Tryckta källor:

De Jong, J, et al, 2020. Fladdermusfaunan i Sverige – arternas utbredning och status 2020.

Eklöf, J., 2016. Fladdermusinventering Stora Sköndal.

Ekologigruppen 2023. Ekologiutredning Stora Sköndal etapp 2A, inklusive naturvärdesinventering och skyddsvärda träd.

Fuller 1982. Fuller, R J. Bird habitat in Britain. Calton. Fulton.

Haas, F., Ottvall, R. & Green, M. 2015. Metodkatalog för fågelinventering vid Vattenfalls vindkraftsprojektering i Sverige. Vattenfall, rapport 2015-09-25.

Lunds universitet 2021. Green M., Haas F., Lindström Å. Övervakning av fåglarnas populationsutveckling. Årsrapport för 2021.

Naturvårdsverket 2003. Undersökningstyp: Fåglar: Revirkartering, generell metod. Version 1:1: 2003-04-04 (Författare Sören Svensson).

Naturvårdsverket 2009. *Handbok 2009:2. Handbok för artskyddsförordningen. Del 1 – fridlysning och dispenser.* Stockholm: Naturvårdsverket.

Naturvårdsverket 2010. Manual för uppföljning i skyddade områden – Skyddsvärda fåglar. 2010-12-21. Kapitel förenklad revirkartering.

Naturcentrum 2022. Fågelinventering.

Ottosson, U., R. Ottvall, J. Elmqvist, M. Green, R. Gustafsson, F. Haas, N. Holmqvist, Å. Lindström, L. Nilsson, M. Svensson, S. Svensson, and M. Tjernberg. 2012. Fåglarna i Sverige – antal och förekomst. SOF, Halmstad.

SFS 2007:845. Artskyddsförordning

SLU Artdatabanken. 2020. Rödlistade arter i Sverige 2020. SLU, Uppsala

Wirdheim 2022. Sveriges fåglar 2022. Resultat från inventeringar gjorda till och med 2021. BirdLife Sverige, svensk fågeltaxering vid Lunds universitet, Artdatabanken, SLU

Voous 1960. Atlas of European birds. London.

Digitala källor:

Artdatabanken 2021, 2022. Artfakta. Webverktyg för sökning om fakta om arter. <https://artfakta.se/artbestamning/> (Hämtad: 2021-11-26, 2022-10-26, 2022-12-12).

Analysportalen 2021. Svenska Life-Watch analysportal <https://www.analysisportal.se/> (Hämtad: 2021-11-24)

Artportalen 2021, 2022. Artportalen, rapportssystem för arter. <http://www.artportalen.se> (Hämtad: 2021-11-26, 2022-10-26, 2022-12-12).

ECLI:EU:C:2021:166. DOMSTOLENS DOM (andra avdelningen) "Begäran om förhandsavgörande – Miljö – Direktiv 92/43/EEG – Bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter – Artikel 12.1 – Direktiv 2009/147/EG – Bevarande av vilda fåglar – Artikel 5 – Skogsbruk – Förbud som syftar till att garantera bevarandet av skyddade arter – Planerad slutavverkning av skog – Område där skyddade arter förekommer". I de förenade målen C-473/19 och C-474/19, angående beslut att begära förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, från Vänersborgs tingsrätt, mark- och miljödomstolen (Sverige), av den 12 respektive den 13 juni 2019, som inkom till domstolen den 18 juni 2019, i målen Föreningen Skydda Skogen (C-473/19) Naturskyddsföreningen i Härryda, Göteborgs Ornitologiska Förening (C-474/19) mot Länsstyrelsen i Västra Götalands län, B.A.B. (C-473/19) U.T.B. (C-474/19),

Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen 2022. Naturvårdsverkets och Skogsstyrelsens gemensamma tolkning av förändringarna i 4 § artskyddsförordningen om fridlysning av fåglar i samband med skogsbruk. PM 2022-09-29.

Naturvårdsverket 2021. Remissvar. Yttrande gällande Artskyddsutredningens betänkande SOU 2021:51 Skydd av arter-vårt gemensamma ansvar (M2021/01219). Ärendenummer NV-05619-21. <https://www.regeringen.se/4aa84a/contentassets/sets/8e9ede25862c4f85a458ddcd3b90c136/naturvardsverket.pdf> (Hämtad 2022-12-12).